Ola Kadefors

Uppe på berget

Röseområden, granater och vikingatida keramik i Elmås och Alered

Halland, Asige och Abild socknar, Bjärnared 2:53 och 1:2, Alered 1:7, Elmås 1:1.
RAÄ Asige 152, 153, 154, 155, 156, 131:1 och RAÄ Abild 136, 138, 139, 202 samt 203.

KULTURMILJÖ HALLAND

KULTURMILJÖ HALLAND

Hallands Länsmuseer, Kulturmiljö Halland
Uppdragsverksamheten, Halmstad 2014.
Arkeologisk förundersökning och undersökning.
Bild framsida: A4006 i gryningsljus. (Fotonr 2014-21-17). Foto Ola Kadefors.
Layout: A. Andersson.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.
Ärende nr ms2006/02316.

Innehåll

Inledning 5
Förutsättningar för förundersökningen 5
Topografi och fornlämningsmiljö 5
Röseområden - en mindre utblick 6
Boplatser, gravar och granater på närliggande platser. .. 7
Alered och Elmås – Bygden i de historiska källorna 12
De undersökta fornlämningarna 14
Asige 154 14
Asige 152 och 153 15
Asige 156 17
Asige 131:1 och 155 20
Abild 139 22
Abild 203 26
Abild 138:1 32
Abild 136:1 32
Abild 202 33
Naturvetenskapliga analyser 35
Slutsats 36
Referenser 38
Tekniska och administrativa uppgifter 39

Bilagor 40
Bilaga 1 Vedanalys *Thomas Bartholin*
Bilaga 2 ^{14}C-analys *Beta Analytic inc.*
Bilaga 3 Fyndlista
Bilaga 4 Keramisk studie *Torbjörn Brorsson*
Bilaga 5 Ritningsförteckning och ritningar
Bilaga 6 Fotometriska modeller *Foto: Ola Kadefors, 3D: Patrik Hallberg*

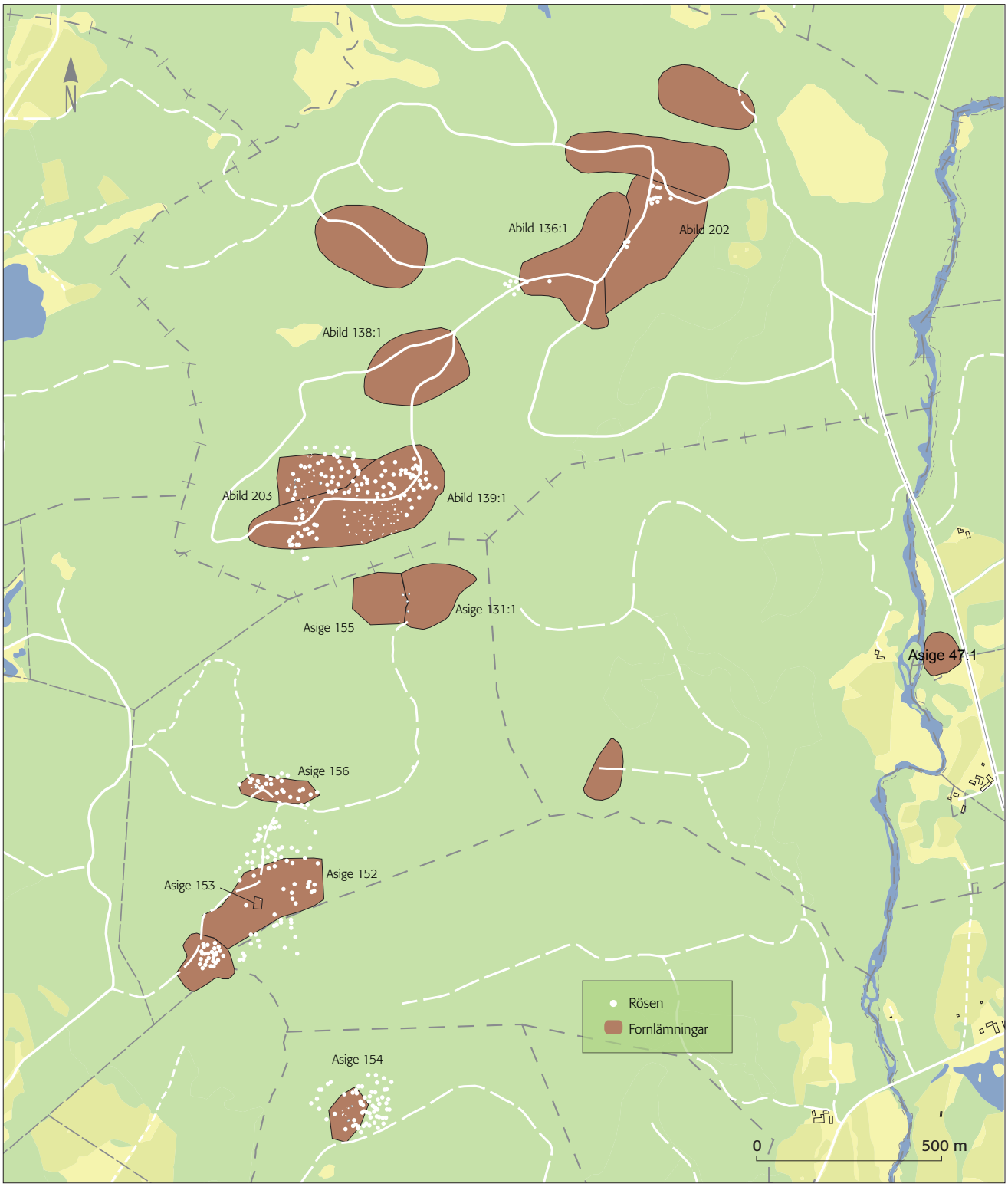

Figur 1. De berörda fornlämningarna samt samtliga inmätta rösen. Det totala antalet inmätta rösen är 435. Skala 1:15 000.

Inledning

Med anledning av en planerad vindkraftspark kring Alered i Abilds och Asiges sn har Kulturmiljö Halland utfört en arkeologisk förundersökning av fornlämningarna Abild 132, Abild 138:1, Abild 139:1, Abild 202, Abild 203, Asige 131:1, Asige 155, Asige 152, Asige 154, Asige 156 vilka i olika grad kan komma att beröras av den kommande byggnationen. Förundersökningen syftade till att klargöra de av den kommande byggnationen berörda fornlämningarnas datering och antikvariska status.

Förutsättningar för förundersökningen

Det planerade vindkraftsprojektet är trots sin relativa omfattning av sådant slag att det endast delvis skulle komma att beröra fornlämningarna. Exempelvis planerades endast i undantagsfall nybyggnation av väg. Vidare planerades att kablarna skulle ligga i vägsystemet och inte i egna diken, vilket gör att en betydligt mindre del av ej redan rörd mark skulle komma att beröras. Det befintliga vägsystemet inom området skulle till största delen användas och här skall vägarna breddas upp till 2 meter. Detta gör att huvuddelen av de fornlämningar som finns inom förundersökningsområdet de facto ej kommer att utsättas för byggnation. I ett par fall, där det fanns fornlämningar i vägen såsom vid graven A4006, valde exploatören att helt enkelt dra den tänkta vägen vid sidan om och därmed helt undvika fornlämningen. Liknade korrigering av den tänkta byggplanen gjordes på ett flertal platser inom undersökningsområdet. Detta gjorde att huvuddelen av de antikvariska insatserna vid förundersökningen riktades mot kartering av fornlämningarna, samt undersökande av ett urval rösen på de platser som skulle beröras av byggnation. Endast i ett fall utfördes en totalundersökning av en mindre stensättning som bedömdes vara en grav, då denna låg på en uppställningsplats för ett av kraftverken och ej var möjlig att undvika.

Topografi och fornlämningsmiljö

Naturlandskapet vid förundersökningsområdet präglas av högländ skogsmark, där planterad granskog växelvis avlöses mot mindre våtmarksområden. Platsen ligger drygt 1,7 mil från kusten och man har då lämnat den flacka kustregion som annars präglar Halland, där ett vidsträckt odlingslandskap präglar landskapsbilden. I området kring Alered består miljön av moränkullar och bergspartier, förundersökningsområdets högsta topp ligger på drygt 175 meter över havet och området är en utlöpare av det Sydsvenska höglandet. I detta avseende utgör Alered något av en gränszon, där höglandet successivt övergår mot Hallands flacka odlingslandskap. Området ingår i Suseåns vattensystem, men det finns även en geografisk närhet till Ätrans dalgång och dess biflöden.

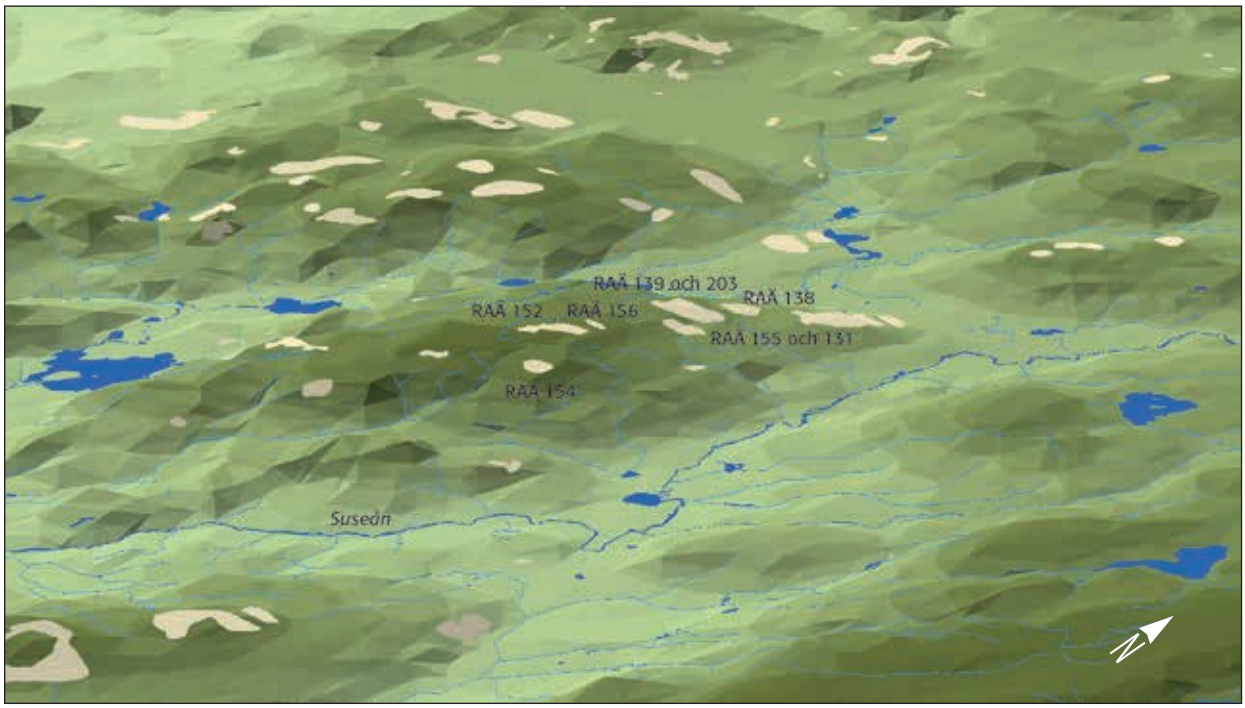

Figur 2. Fornlämningsområdet i sitt topografiska sammanhang. De fornlämningar som berörs av exploatering ligger antingen på toppen eller på nordsidan av höjden. Omgivande fornlämningar utgörs till övervägande delen av röjningsröseområden.

Röseområden - en mindre utblick

I och med att man här lämnat slättbygden och dess geografiska förutsättningar förändras också fornlämningsbilden. Då slättlandskapets fornlämningsbestånd är mycket varierat blir skogsbygdens mer enhetligt. Slättlandskapet präglas av en stor rikedom av fornlämningar där förhistoriska landmärken i form av högar, stensättningar och rösen tillsammans med de under mark dolda boplatserna vittnar om en rik och varierad förhistoria. Skogsbygdens fornlämningsbestånd är med vissa undantag i huvudsak bestående av stora områden med odlingslämningar. Framförallt utgörs dessa odlingslämningar av röjningsröseområden. Det är lätt att föreställa sig att den historia som rösena representerar är ensidig och inte lika innehållsrik som slättbygdens rika kulturlandskap. Vid en ytlig betraktelse förefaller skogens lämningar enbart innehållande en handling, nämligen röjning av sten i syfte att frigöra odlingsmark. Dessa röseområdens historia är tämligen dåligt känd i Halland, någon sammanställning har aldrig blivit gjord och med varje ny undersökning som tillkommer förändras bilden gradvis. De län där man gjort större sammanställningar av de röseområden som undersökts arkeologiskt, visar på en mångfacetterad bild. En sammanställning från Jönköpings län visar exempelvis att röseområdena i huvudsak härstammar från medeltid eller senare, men att det trots detta finns stora tidsdjup inom de enskilda röseområdena (Cassel 2005:69). På andra platser där man haft möjligheten att ta stora serier av dateringar bidrar dessa till att fördjupa förståelsen för odlingslämningarnas komplexitet. I en sammanställning av flera lokaler runt Växjö

framträder en tydlig etablering av röseområdena redan i mellersta bronsålder (Skoglund 2006:56-57). I ytterligare ett exempel visar dateringar från nio röjningsröseområden i Hamneda en första etablering i perioden mellan 500 BC– år 0. Därefter infaller hela 75 % av de totalt 116 dateringarna från röjningsrösena i perioden 0 – 900 AD (Lagerås 2000a:171-181). Dessa exempel visar på att röseområdena mycket väl kan vara mycket gamla och innehålla en brukandekontinuitet som ofta är betydligt längre än hos andra fornlämningar. Då själva boplatserna ofta är svåra att finna blir röseområdena viktiga indikationer för bebyggelsemönster i landskapet.

En företeelse som inte sällan orsakar ett visst antikvariskt bryderi är att röseområden emellanåt innehåller enstaka gravar. Särskilt vällagda rösen, alternativt stora rösen eller rösen på särskilt uppseendeväckande platser brukar tilldra sig arkeologernas intressen. Ett stort problem med bedömningen av dessa rösen är att bevarandeförhållandena ofta är usla i den ofta lösa och genomsläppliga stenpackningen. Ben, gravgåvor av metall och allt övrigt organiskt har med största säkerhet brutits ner så pass att man får vara nöjd om fragment återstår. Om det däremot finns konstruktionsdetaljer kvar, såsom en kantkedja, tolkar gärna arkeologen detta som en indikation på att röset är en grav. Om man närmare försökt att studera förhållandet mellan rösens morfologi och bevis för gravgömmor så blir bilden dock svårtolkad. Vid exempelvis undersökningarna inför E4:an i Örkelljunga bedömdes 17 rösen såsom gravar bl.a. utifrån kriterier såsom kantkedja, men efter undersökning av dessa kunde endast ett enda röse med viss säkerhet sägas vara en grav (Lagerås mf 2000b:174-175). I ett annat exempel, från det s.k. Hamnedaprojektet i sydvästra Kronoberg, bedömdes nio rösen i ett röjningsröseområde såsom gravar. Efter undersökning var det ingen av dessa rösen som med säkerhet kunde sägas vara en grav. I ett fall innehöll stenpacknigen brända djurben, varför man i detta fall ej kan säga att bevarandeförhållandena varit så dåliga att benen ej bevarats. Med detta konstaterades att det ej utifrån form, storlek och läge i terrängen är möjligt att särskilja en grav från ett odlingsröse (Svanberg 2000:123-124, 131). Denna svårbedömda omständighet har bidragit till åtskilliga diskussioner rörande röjningsröseområdenas sanna natur.

Boplatser, gravar och granater på närliggande platser.

Den halländska skogsbygden är inte ett vanligt exploateringsområde. Den halländska arkeologin har i huvudsak bedrivits i den låglänta slättbygden. På sätt och vis är det först med de senaste årens vindkraftsexploatering i skogsmarkerna som det varit möjligt med någon kunskapsuppbyggnad som baseras på grävande arkeologi.

Det har trots allt bedrivits vissa undersökningar i närområdet som bidrar med relevanta perspektiv på fornlämningarna inom Alereds vindkraftspark. I samband med bygget av en gasledning till Hyltebruk gjordes 1990 en arkeologisk undersökning tillsammans med en utförlig kartering av röjningsröseområdet Slättåkra RAÄ 94:1 i Övraböke (Connelid, Mascher 2004). Vid undersökningen utfördes arkeologiska ingrepp i valda objekt inom fornlämningen varvid ett antal intressanta analysresultat följde. Vid undersöknin-

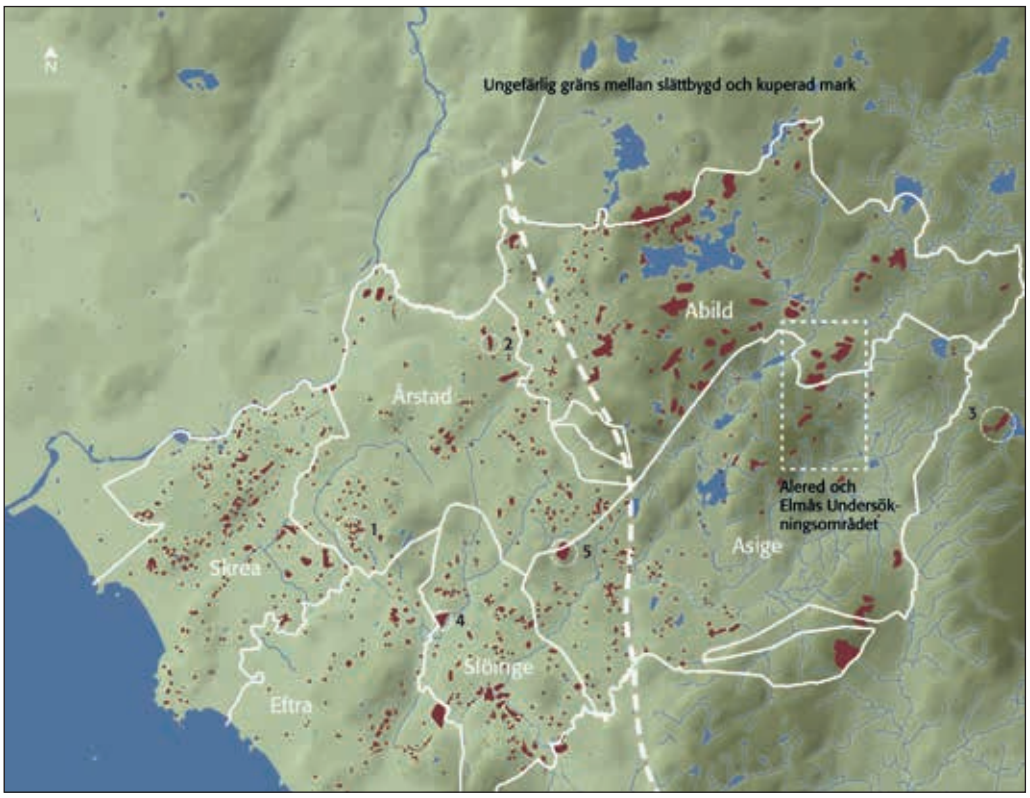

Figur 3. Fornlämningar i Suseåns vattensystem i Skrea, Eftra, Årstad, Slöinge, Abild och Asige socknar. Kartan visar relationen mellan de lämningar i socknarna där högar, rösen, resta stenar och röjningsrösen sorterats ut. Lämningarna i skogsbygden utgörs i huvudsak av röjningsröseområden. Kartan visar även några i texten nämnda fornlämningar som har relevans för lämningarna i Alered: ***1****: Fynd av cloisonnéarbete Årstad 163:1.* ***2****: Sannarpsboplaten RAÄ 3.* ***3****: RAÄ 94:1 Röjningsröseområde undersökt 1990.* ***4****: Slöingeboplatsen RAÄ 114.* ***5****: Fornborg RAÄ 77. Skala 1:200 000.*

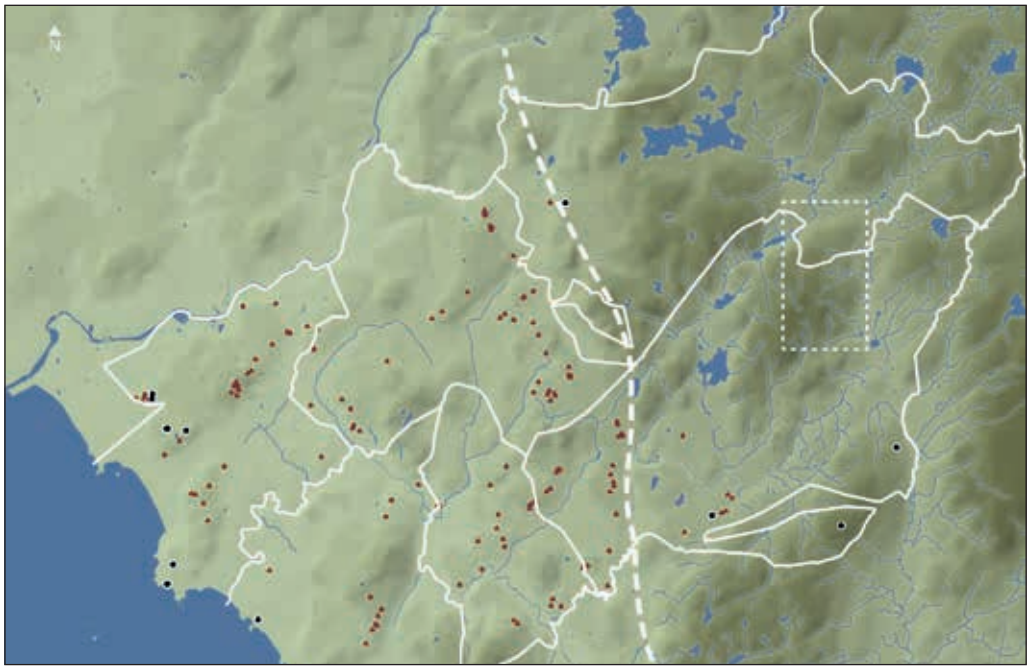

Högar (röda) och rösen (svarta).

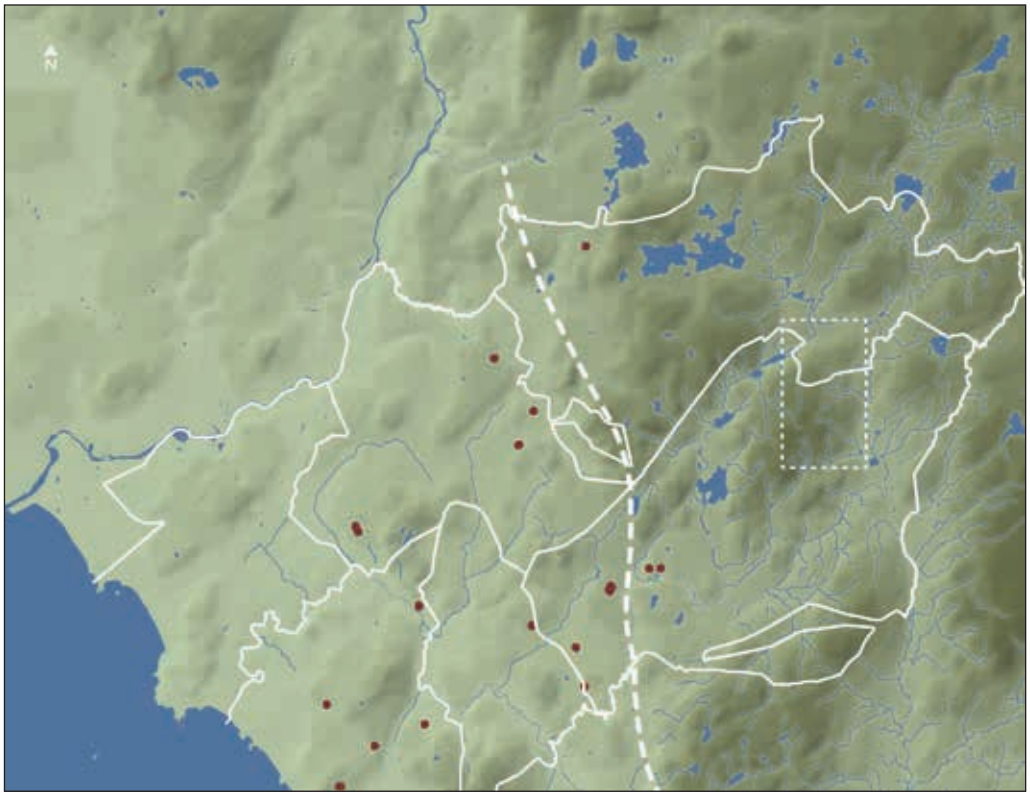

Resta stenar.

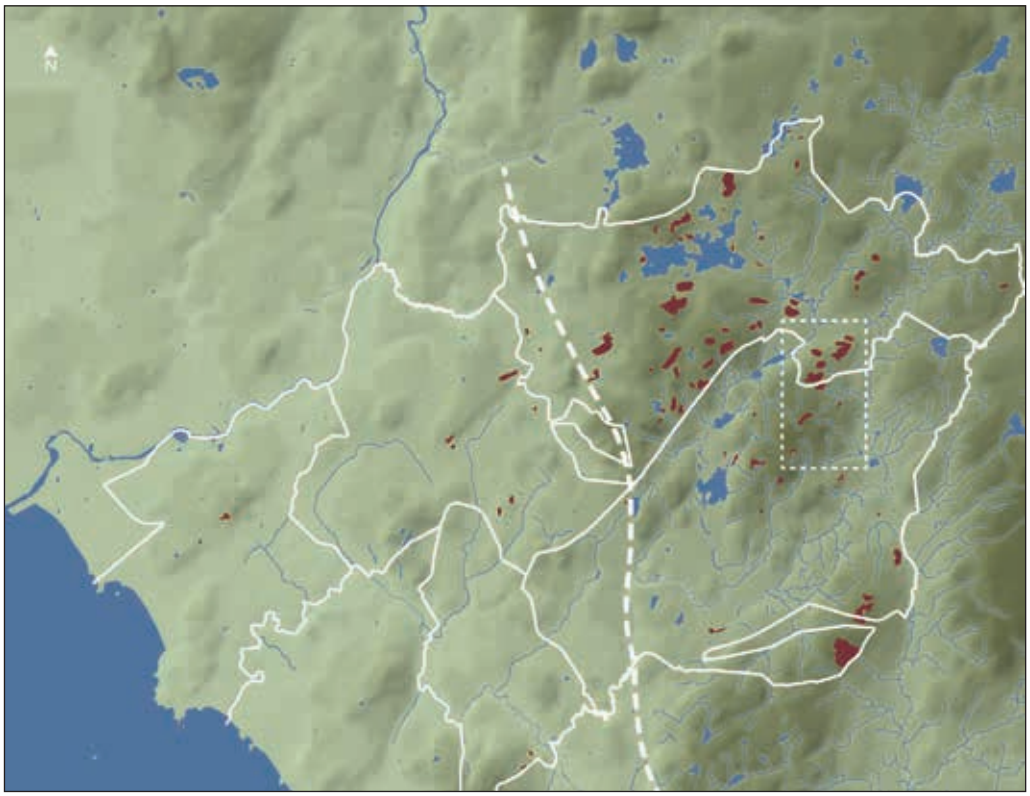

Röjningsröseområden.

gen kunde konstateras att den första etableringen sannolikt skett under yngre bronsålder. Vidare kunde en del av strukturerna, såsom stensträngar och terrasseringar dateras till perioden 600 – 900 AD, vilket för Hallands del är en mycket ovanlig dateringssekvens. En ytterligare intressant iakttagelse är att området förefaller klarat sig igenom den medeltida agrarkrisen utan att ha övergivits (Ibid).

I samma område gjordes också en separat undersökning av ett röse 1990 i tron om att röset var en grav. Vid undersökningen konstaterades att röset sannolikt var ett röjningsröse (Carlsson 2004). Ett exempel som ytterligare belyser problemet med att särskilja gravar från odlingsrösen i röjningsröseområden.

I samband med samma gasledningsprojekt utfördes också en undersökning av Slättåkra RAÄ 89:1, en gård med lämningar från 1500-1800-tal, i Gräsås strax söder om Övraböke (Rosén 2004).

Drygt åtta kilometer väster om Alered ligger Årstad RAÄ 3, ofta kallat för Sannarpsboplaten, med gravar och boplatslämningar från senneolitikum till folkvandringstid. Boplatsen är speciell då den visar på en lång platskontinuitet och att gårdarna legat bredvid gravläggningsplatserna. Inom gravfältet på RAÄ 3 fanns också rösen som tolkats som röjningsrösen. Dessa blev dock ej daterade, men platsen visar åter på det komplexa förhållandet mellan gravlämningar och röjningsrösen (Streiffert & Strömberg 1998). Att man i närheten av röseområdena har boplatslämningar även i Alered torde vara tämligen säkert. Exempelvis finns en stenröjd yta strax söder om Abild 203, inom fornlämningen Abild 139:1, där man kan ana möjliga syllstensrader i terrängen (se fig. 14).

Utöver ovan nämnda undersökningar finns mycket få gjorda i det direkta närområdet. Om man däremot vidgar perspektivet ytterligare finns dock ett antal arkeologiska undersökningar som har relevans för undersökningen av Alered. På gränsen mellan Abild och Vessige socknar har en mindre forskningsundersökning av röjningsröseområdet Abild 101:1 utförts. Vid denna undersökning kunde tyvärr inga kolprover i ett relevant sammanhang tas, varför inga rösen kunde bli daterade. Däremot kunde man vid inventeringen av Abild 101:1 inregistrera sex nya gravar inom röseområdet (Svensson 2007). Att få fram bra daterbart material ur ett odlingsröse kan vara nog så svårt, vid Alered påträffades exempelvis endast kol i ett fåtal rösen som befanns i ett sammanhang som kunde anses relevant för datering av röset. Vid ett till Abild 101:1 angränsande röseområde, Vessige 209, undersöktes 2011 två röjningsrösen i samband med en vindkraftsetablering. Ur dessa rösen gick dock att få fram daterbart kol som daterade odlingslämningarna till äldre bronsålder och folkvandringstid (Wennstedt Edvinger, 2011). Proven får betraktas såsom axplock ur ett större kulturhistorisk sammanhang, men de visar ändock på det möjliga tidsdjup som de ytligt sett likartade röjningsröseområdena kan inneha.

Under Aleredsprojektet påträffades inom röseområde Abild RAÄ 202 ett röse i vilket vikingatida keramik påträffades. Detta röse, som beskrivs närmare nedan, låg i ett högländ område drygt 140 meter över havet. Detta område var mycket rikt på rösen av varierande storlek, vilket antyder ett omfattande markutnyttjande och sannolikt även ett visst tidsdjup inom fornlämningen. RAÄ 202 innehåller utöver rösen också natthägn

för kreatur, mindre stensättningar, en högliknande konstruktion samt ett stenbrott i ett flyttblock innehållande rikligt med granater. Detta fynd var både oväntat och arkeologiskt spännande. Denna blodröda halvädelsten har framförallt under senare delen av järnålder, och då särskilt under folkvandrings- och vendeltid, använts såsom infattning i smycken. Något mer än en mil sydväst om Alered ligger den välkända stormannagården i Slöinge, Slöinge RAÄ 114:1, vilket är en av de från mellersta järnålder mest intressanta plasterna i Halland.

Slöingeboplatsen är mest känd för sina guldgubbar och sin hallbyggnad, men vid sidan av dessa fynd finns även ett inte oansenligt antal fynd av granater. Här påträffades under projektet totalt 107 granater. Dessa bedömdes då såsom ingående i ett hantverk eller i ett led i hanteringen av granater i smyckestillverkning. Det är värt att notera att 27 av de i undersökningen påträffade granaterna fanns tillsammans med ett drygt 30-tal guldgubbar i ett stolphål. Granaterna från slöingeboplatsen är till största delen obearbetade. I två fall är de dock av oklar anledning fastsmälta i glas. Vidare förkom även granater i små bitar av glimmer (Lundqvist 2000). Granater innefattade har också på senare år påträffats i ytterligare ett sammanhang från senare delen av järnåldern, då en liten bit glimmer med granater påträffades i ett vikingatida grophus i Stafsinge RAÄ 117. Grophuset var mycket rikt på vikingatida hantverksmaterial, bl.a. spår av möjlig smyckestillverkning (Kadefors 2013). Sannolikt är dock att granater i glimmer ej primärt har med smyckestillverkning att göra. Granatinfattat glimmer förkommer i handkvarnar från vikingatid. Detta glimmer härstammar då från Norge (Lundqvist 2003). Granater förekommer dock i den Halländska bergrunden. Ett flertal kända brott av granater finns i närområdet, bl.a. i Steninge och i Sjönevad. Ytterligare ett granatbrott har efter Slöingeundersökningarna påträffats endast 2 km från boplatsen (ibid).

Ett i detta sammanhang mycket spännande fynd är en svärdsknapp med s.k. cloisonnéarbete med granater infattade i guld. Föremålet är sannolikt från senare delen av 500-talet och påträffat vid en i forskningssammanhang undersökt sönderplöjd grav i Heberg (Årstad 163:1). Detta föremål, som är ett i alla avseenden spektakulärt fynd, visar tydligt på granaternas betydelse såsom smyckesdetalj i ett högreståndssammanhang under den senare delen av järnåldern. Dock måste påpekas att analyser av de i Hebergssmycket infattade granaterna visar att det ej kan komma från granatbrottet i Sjönevad. Det är heller inte troligt att dessa granater, vars egenskaper är olika de i Sverige förkommande granaterna, kommer från någon annan i Sverige befintlig lokal (Lundqvist 2008). Man kan därför undra om de i Alered funna granaterna har använts i smycken. De som påträffats på plats är endast ett par millimeter stora och även om det funnits större förefaller inte dessa särskilt lämpliga för smyckestillverkning. Hursomhelst så är vi idag endast lekmän i frågan. Järnålderns smidesspecialister kunde säkert skilja en lämplig granat från en annan och finna lämplig plats för den antingen i ett smycke eller i en kvarn beroende på dess egenskaper. Att även inhemska granater haft ett värde i den senare delen av järnåldern vittnar exempelvis de i Slöinge funna exemplaren, vilka som tidigare nämnts påträffades tillsammans med guldgubbar.

Det är även i detta sammanhang värt att nämna en för området intressant fornlämning som är belägen ungefär halvvägs fågelvägen mellan Alered och stormansgården i Slöinge. Denna fornlämning (RAÄ 77:1) är en fornborg, något som inte är särdeles vanligt i södra Halland. Den faktiska åldern på borgen går ej att ange, men det är nog ingen vågad gissning att den i någon fas är samtida med Slöingeboplatsen.

Alered och Elmås – Bygden i de historiska källorna

Aleredsprojektet berör i huvudsak två byar. Även om några hus ännu finns kvar i Alered så är idag dessa byar i stort sett övergivna. Dock finns en både lång och innehållsrik historia. Något förvånande omnämns exempelvis Alered i en köpehandling redan 1260 (Sahlgren 1948:188) och då är området upptaget som betesmark. Därefter förekommer Alrered i ett antal handlingar från 1600-talet och framåt, dock utan att bli någon egentlig by. I Hallands landsbeskrivning från 1729 omnämns dock både Alereds och det gränsande Elmås marker på följande vis, ”*Betes marcken samfält med Frälse Hemn Ahlered, samt Elmås i Abilds Sochn, består af liung och måssar mager och skrin*” (Hallands landsbeskrivning band 2: 261). Därtill berättas också att det finns bokskog, vilket tydligen inte finns på kringliggande hemman. Hursomhelst förefaller nedtecknaren ej särskilt imponerad av vad som finns i vare sig Alered eller Elmås. Detta förefaller förvisso gälla för Asige och Abilds socknar som helhet då kommentaren ”*Inga wijdare härligheter*” är tämligen återkommande i beskrivningen av dessa.

Om Alered vet vi vidare att det i början eller mitten av 1800-talet förefaller uppstå en gård med namnet Slättelyckan. Denna gård finns på en skifteskarta från 1870, med tillhörande betes- och odlingsmarker, men är försvunnen på häradsekonomen från 1919 – 1925. Gården är synlig i terrängen även om den är ordenligt övervuxen med gransly. Det kan nämnas att det vid mitt första besök på platsen, som var tidigt på våren, växte en liten ensam påsklilja invid husgrunden, alltså en trädgårdsväxt som planterades för över hundra år sedan (Kadefors 2010).

Kring Elmås finns lite mer information, då det här har gjorts lite hembygdsforskning. Oklart av vem dock, men markägaren har i sin ägo en historisk redogörelse rörande Elmås. I denna framgår att namnet är känt så tidigt som 1468 och återkommer sedan flera gånger i handlingar från 1600-talet. Från 1645 finns namnen på alla som brukat gården ”Stora Elmås” fram till 1871 då den slutligen överges. I handlingarna gör man skillnad på stora och lilla Elmås, men det är oklart exakt var Lilla Elmås låg. Som mest förefaller det ha bott mest folk i bygden från 1810-talets början till mitten av 1830-talet. Bygden avfolkades sedan hastigt kring 1840. På en karta över Elmås ägor (i markägarens ägo) från 1841 finns bara en gård kvar och den förefaller vara ganska liten (se figur 4). På häradsekonomen från 1919 – 1925 är gården helt borta.

Dock, Elmås förefaller ha varit känt i trakten för sina bokskogar och i en värdering av Elmås ägor från 1845 finner man bok- och ekskogarna vackra och välvårdade. Säkert en bedräglig skönhet för de i området boende då många brukare av frälsehemman un-

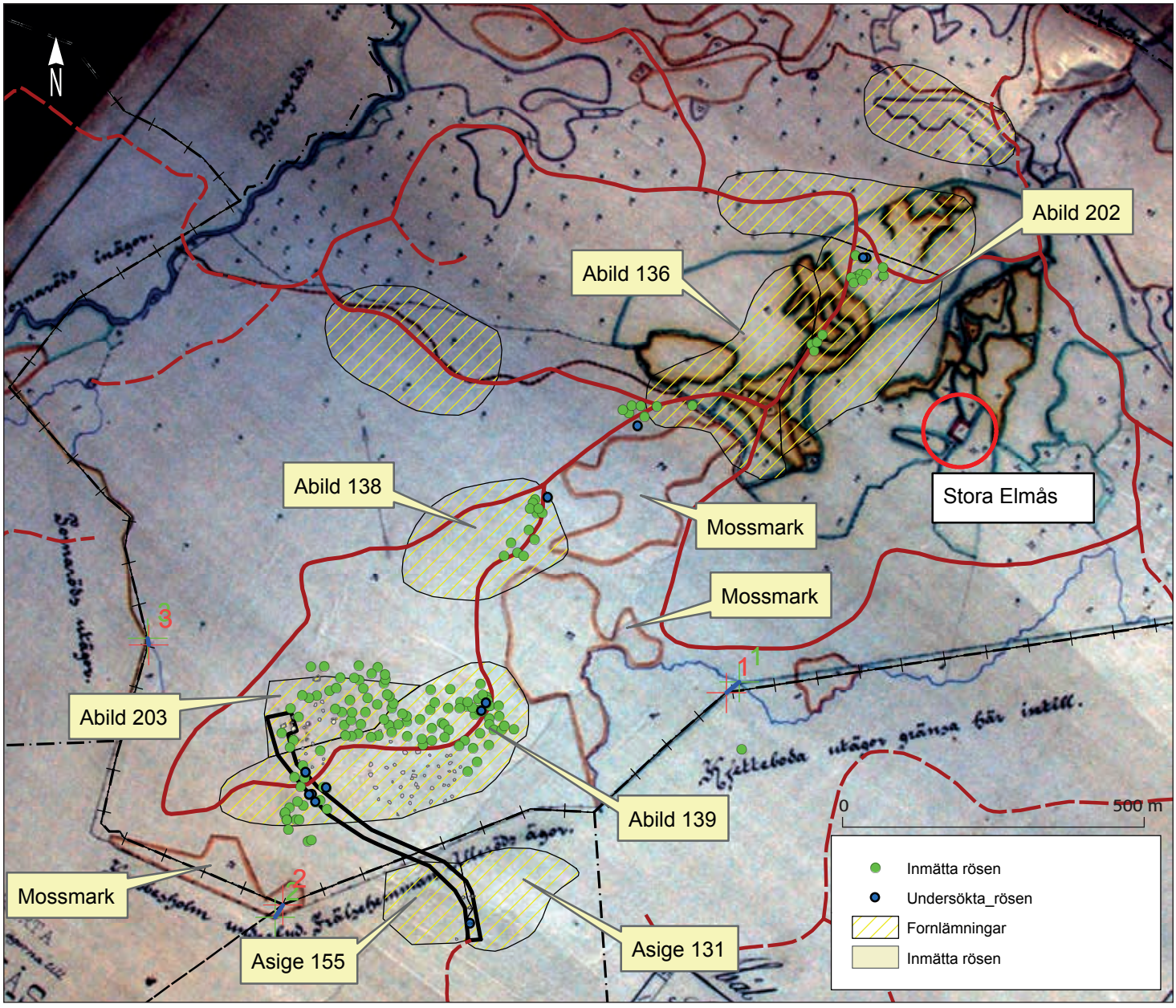

Figur 4. Lantmäterikarta från 1841. Kartan är fotograferad i fält, varför kvalitén är dålig. Dock visar kartan på vilka ytor som var under odling kring mitten av 1800-talet. Man kan där notera att de höglänta delarna av Elmås, RAÄ 203, 139 och 138, ej är upptagna som odlingsmark men ändå rika på odlingslämningar. Skala 1:10 000.

der Hjulebergs gods ungefär samtidigt blir uppsagda från sina gårdar. Detta förefaller även drabba Elmås. Ek- och bokskogarna är attraktiva för Knobesholms gods som vill göra mjölkkannor av skogen(bok avsätter tydligen ingen smak på mjölken) och vid 1910 finns här fortfarande en såg. Därefter finns inte mycket kvar av de omtalade bok- och ekskogarna, idag finns en spillra av dessa kvar inom RAÄ 139, men i övrigt finns bara granskogsplanteringar.

De undersökta fornlämningarna

Asige 154

Undersökningsområdet är beläget i högländ terräng i granskog och geologin är morän innehållande grus och någon knytnävsstor sten. I terrängen finns även block av varierande storlek, dock sällan över metern i storlek. Själva exploateringen skall dock utföras på ett mindre hygge. Själva uppställningsplatsen utgörs av en flack platå, men söder och öster om den flacka ytan börjar marken slutta kraftigt mot syd och mot sydöst. Inom denna sluttning finns flera av de inom fornlämningen påträffade rösena. Rösena i områdets södra och östra del är i huvudsak flacka och små, kring 1 till 1,5 meter i diameter. Ofta är de också tämligen glesa med ett knytnävsstort stenmaterial. I inget fall kunde dock ett dylikt röse undersökas närmare då de utan undantag låg utanför själva undersökningsområdet. De enda rösena av något större storlek låg inom eller i direkt anslutning till den faktiska exploateringsytan.

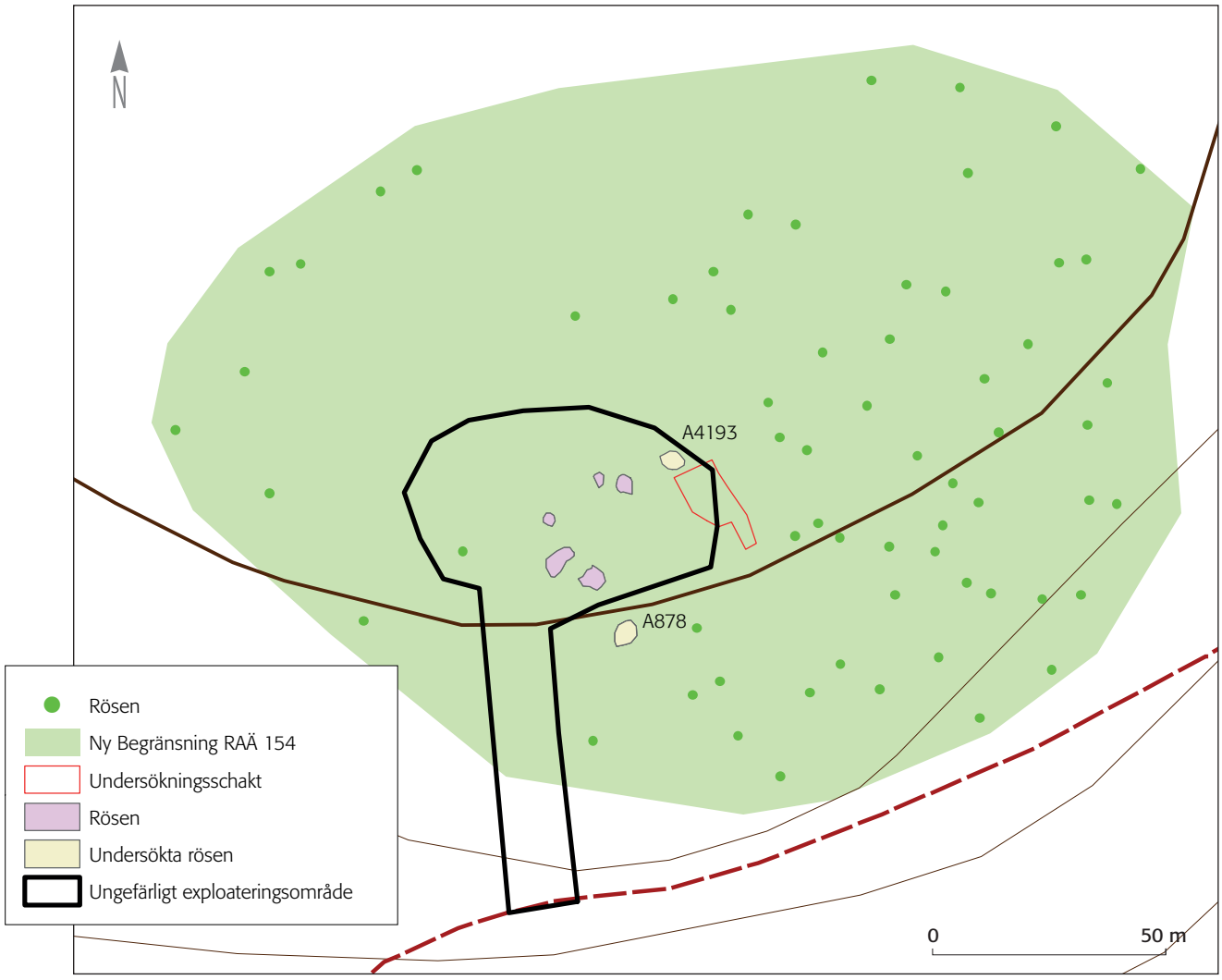

Figur 5. Plan över RAÄ 154. Skala 1:1500.

Inom hygget där träden fallit sannolikt under stormen Gudrun eller stormen Per, har en omfattande markberedning utförts. Markberedningen har delvis gått hårt åt ett par rösen. Inom denna yta finns bara ett fåtal rösen. Dessa rösen är i huvudsak bestående av ett stenmaterial med stenar upp emot 1 meter i storlek, vilket ger röserna ett ungt utseende. Med detta menas att de sannolikt är anlagda under 1800-talet eller senare. Endast två rösen inom eller i närheten av den yta som kommer beröras av exploateringen hade ett mindre stenmaterial. Båda dessa rösen, A4193 och A878 snittades med maskin i syfte att finna kol för datering. Dock visade sig det funna kolet vara för liten mängd för att kunna dateras.

Ett flackt område i utkanten av hygget, som ej blivit berört av markberedningen, undersöktes med sökschakt i syfte att finna boplatslämningar. Inga sådana påträffades.

Eftersom endast en liten del av fornlämningen skulle komma att beröras av exploateringen undersöktes bara två rösen inom fornlämningen arkeologiskt. Dock karterades fornlämningen i det att samtliga påträffade rösen inmättes. Dessa rösen bedömdes efter undersökning härstamma från 1800-talets odlingsexpansion. Rösena undersöktes genom ett profilsnitt med grävmaskin. Vidare grävdes ett sökschakt i syfte att eftersöka boplatslämningar inom fornlämningen. Inga lämningar påträffades i dessa (för planskisser över rösena se bilaga 5).

Röse A4193. 3,5 x 3,5 m i diameter. Största höjd ca 0,65 m. Stenmaterialet mellan 0,1 - 0,4 m stort. Mycket lite humusmaterial mellan stenarna. Röset tolkat som röjningsröse.

Röse A878. ca 4 x 4 m i diameter. Största höjd ca 0,80 m. Stenmaterialet mellan 0,1 - 0,4 m stort. Mycket lite humusmaterial mellan stenarna. Röset tolkat som röjningsröse.

Asige 152 och 153

Raä 152 är beläget i ett högländ landskap präglat av granskogsplanteringar. Hela RAÄ 152 befinns inom en granskogsplantering som vid undersökningstillfället var bevuxet av 7-8 årig gran. Detta försvårade inventeringen och karteringen av fornlämningen avsevärt. Vid ett tidigare besök av platsen (2010) bedömdes rösena vara av sentida karaktär då dessa i huvudsak var mycket toppiga. En kartstudie visar att rösena ligger i anslutning till odlingsmark hörande till torpet Slättelyckan, ett mindre torp med tillhörande odlingsmark som sannolikt etablerats någon gång i mitten av 1800-talet. Torpet finns med på en laga skifteskarta från 1870, men förekommer ej på kartmaterial från det tidiga 1800-talet. Vid den tiden är marken endast upptagen såsom ”Alereds åker och ängsgärde”. Det är sannolikt att rösena inom RAÄ 152 helt hör till torpet med tanke på att de i huvudsak ligger inom Torpets ägor. På 1870 års karta finns flera marker markerade såsom vall. Även inom dessa finnas vissa odlingsrösen vilket förmodligen bara är ett tecken på att de inte brukades när lantmätaren var där.

På häradsekonomen från 1919–1925 finns fortfarande torpet kvar på platsen och en något mindre åkerareal är fortfarande i bruk. På ekonomiska kartan från 1966 år dock både torpet och åkrarna borta.

Figur 6. Plan över RAÄ 152. Skala 1:3000.

Torpet som syns i kartmaterialet är väl synligt i terrängen och är registrerat som Asige 153, övrig kulturhistorisk lämning. Detta torp ligger på den högsta punkten i omgivningen. Det är också strax bredvid denna grund som man skall resa ett av kraftverken. Vid undersökningstillfället utfördes en undersökning av ett röse invid den plats där en vindmätningsmast skall resas. Vid undersökningen av detta stärktes uppfattningen att fornlämningen sannolikt är från 1800-talets senare hälft. Röset visade sig innehålla sprängsten med tydliga borrhål, vilket ger röset en recent datering. Då detta röse var likt flera närliggande rösen finns ingen anledning att tro annat än att även övriga rösen är sprungna ur samma historiska sammanhang. Med detta ansågs inga ytterligare grävande insatser befogade vid RAÄ 152. Däremot inmättes alla befintliga rösen med en punkt. Lejonparten av dessa rösen var små, kring 1-1,5 meter i storlek, medan några var rejält stora och höga, kring 2 – 4 meter i diameter och i något fall närmare 1 meter i höjd. Flera av de rösen som ligger utmed skogsbilvägen är sannolikt sådana som bildats vid bygget av densamma. De större rösena syns tydligt i LASdatan, (se fig. 7). De på 1870

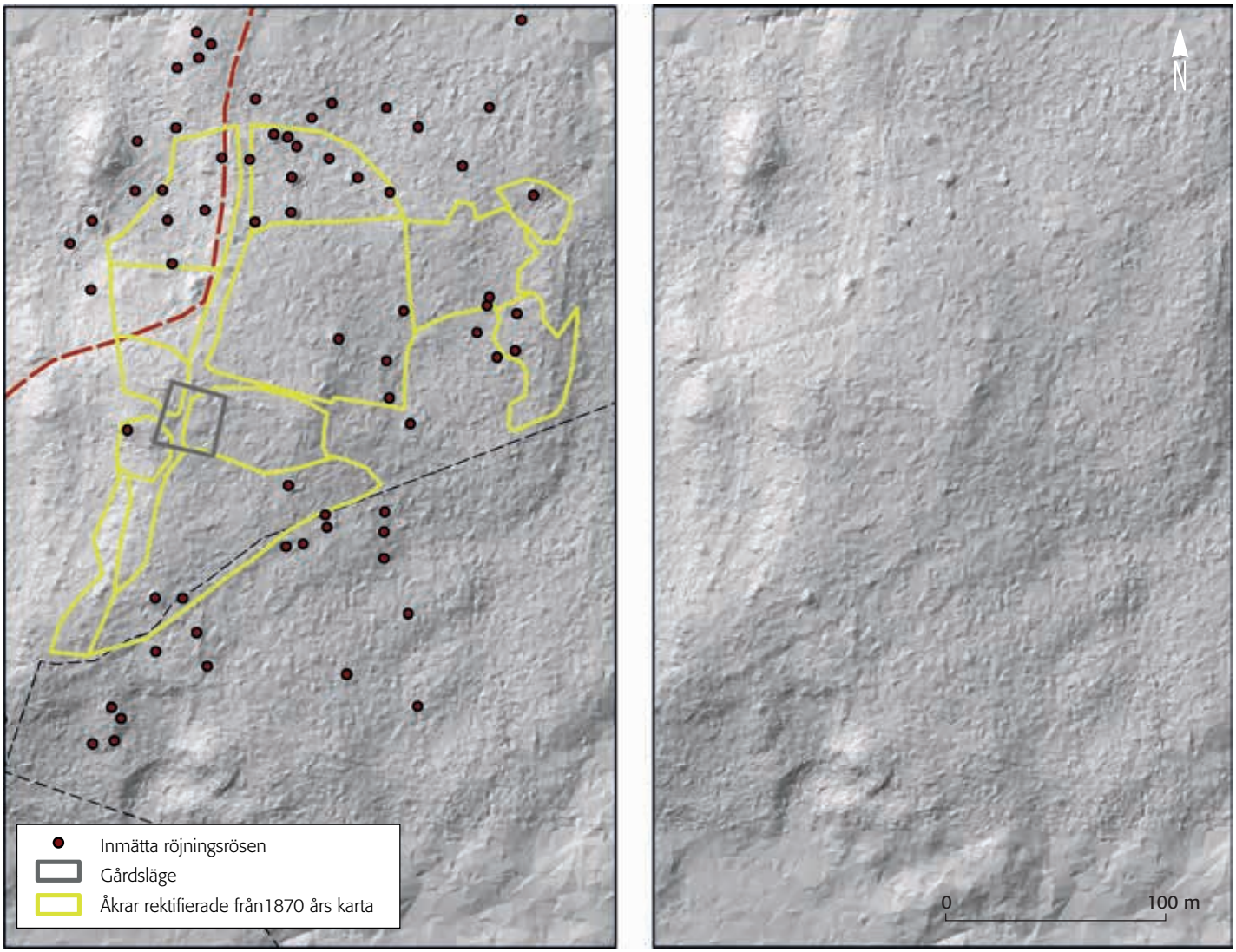

Figur 7. Plan över LASdata. Ren och bearbetad. RAÄ 153 är den torplämning som syns på vänstra bilden. Sannolikt gör det lågväxta granarna på platsen att få rösen syns i LASdatan. Skala 1:3000.

års karta markerade odlingsytorna kan man vare sig se i LAS-datan eller i terrängen. Sannolikt beror detta på den låga gran som nu växer på ytan. De unga granarna gjorde det nästan omöjligt att ta sig fram i terrängen.

Asige 156

Fornlämningen är belägen i en mindre sänka mellan högre partier norr och syd om platsen. Rakt genom fornlämningen går en skogsbilväg, vilken kommer att användas vid exploateringen. Exploateringen vid denna plats är en mindre breddning av den befintliga skogsbilvägen. Direkt söder om RAÄ 156 finns ett hygge. Detta hygge har harvats med skogsmaskiner, vilket gått hårt åt markmiljön. Hygget är i dagsläget helt bevuxet av sly.

Lejonparten av rösena inom fornlämningen är mycket små, ca 0,5-1 m i diameter och innehållande endast ett lager knytnävsstor sten. Därvid bedömdes att ingen omfattande

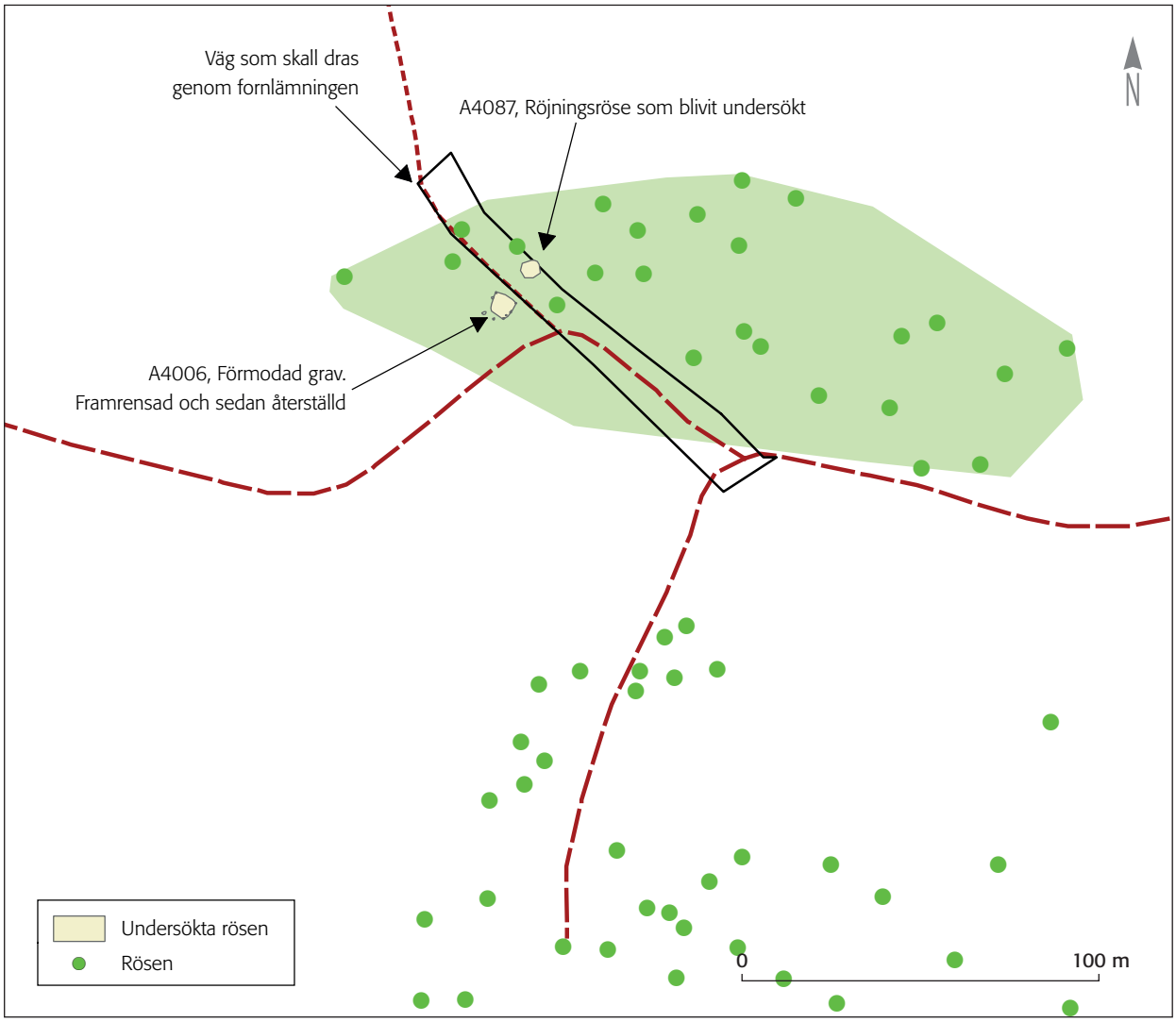

Fig 8. Plan över RAÄ 156. Skala 1:2000.

odling förekommit inom ytan. Utmed skogsbilvägen fanns ett antal platser där material tippats vid byggnation av denna.

Endast två större rösen fanns inom fornlämningen. Ett av dessa, som skulle komma att beröras av den planerade vägbreddningen undersöktes. Trots att röset, A4006, var övertorvat och gräsbevuxet kunde man ana att det var olikt de övriga rösena i området, då det hade antydan till en plundringsgrop i mitten vilket gjorde att det bedömdes vara en stensättning. För att närmare diagnostisera stensättningen avtorvades detta försiktigt med grävmaskin. Det kunde därvid konstateras vara en rektangulär stensättning om drygt 6 x 6,5 meter i storlek och ca 0,4 meter högt. Stensättningen var något skadad. På den södra sidan föreföll en del sten kastats ut. Vidare var inte kantkedjan omedelbart tydlig då denna var tämligen gles. Intrycket i fält var dock att röset hade en rektangulär kantkedja även om själva centralröset var cirkulärt. Eftersom stensättningen ej skulle komma att beröras av exploateringen då man valde att dra vägen vid sidan om den,

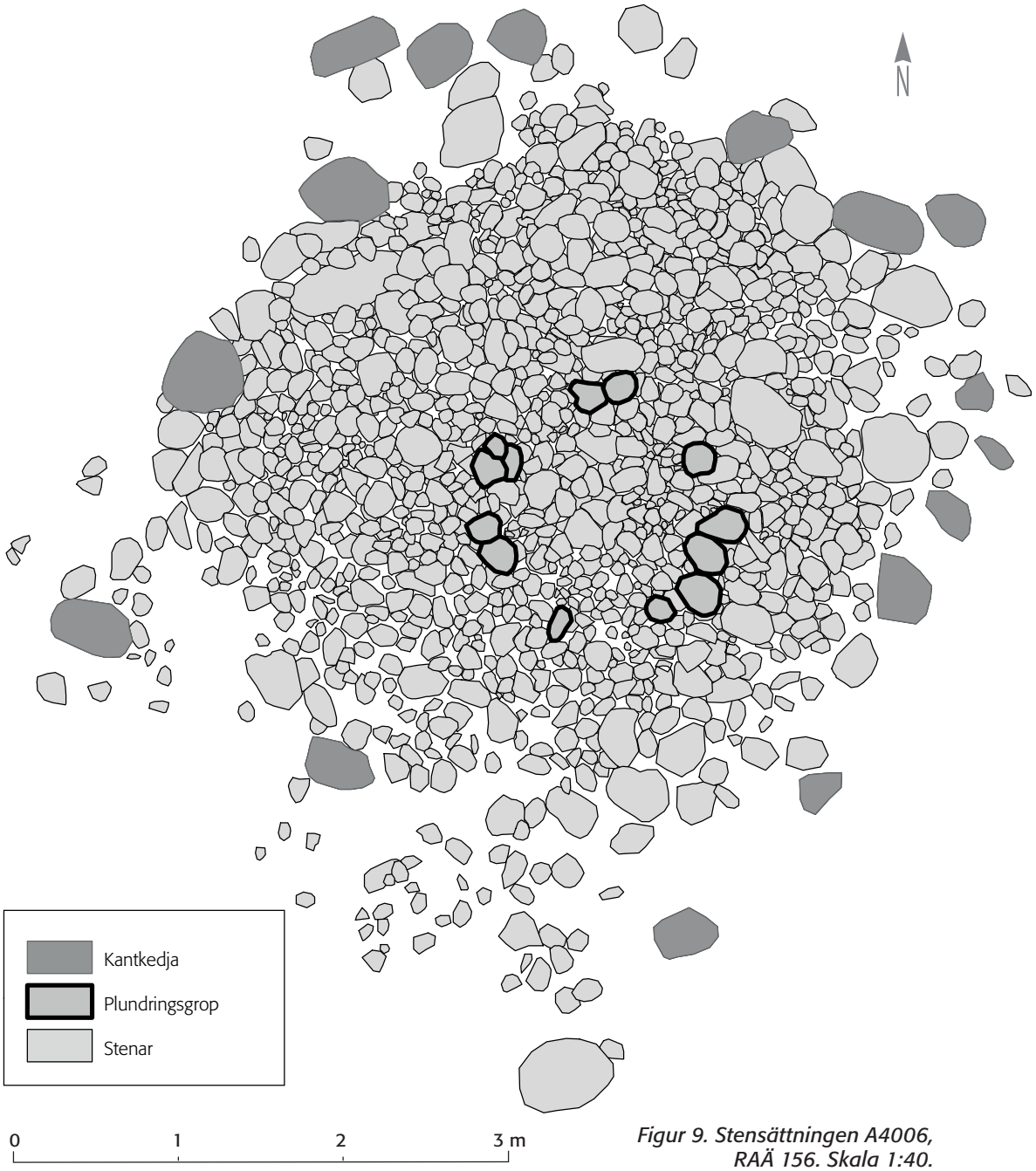

Figur 9. Stensättningen A4006, RAÄ 156. Skala 1:40.

återställdes A4006 efter ytdokumentation. Stensättningen blev således aldrig undersökt. Den arkeologiska bedömningen är att stensättningen på typologisk grund kan dateras till romersk järnålder (se exempelvis Häggström 2007:55ff). Inget ytterligare röse inom fornlämningen hade en likartad karaktär utan stensättningen bedöms såsom ensamliggande och att övriga rösen härstammar från annan tid. Om A4006 är en grav eller inte kan i nuläget ej säkerställas även om stensättningen har tydliga sådan drag. Stensättningen dokumenterades även med en fotometrisk 3 D modell (se bilaga 6).

Ytterlige ett röse, A4087, profilsnittades med grävmaskin då det bedömdes vara ett

Fig 10. Stensättningen A4006 (RAÄ 156) under framrensning. (Fotonr 2014-21-1). Foto Leif Häggström.

odlingsröse. Detta röse mätte 5 x 5 meter och var drygt 0,5 m högt. Stenmaterialet var blandat med sten mellan 0,1-0,4 meter i storlek. Röset grävdes i syfte att finna kol från rösets etableringsfas vilket bedömdes kunna datera odlingsfasen inom fornlämningen. Tyvärr kunde inget kol påträffas i något sammanhang som ansågs datera röset eller den odlingshistoria som detta hör till. Röset dokumenterades med en principskiss över profilsnittet (profilskiss finns i bilaga 5).

A4006. Rektangulär stensättning. Stensättningen mäter 6 x 6,5 meter. Största höjd ca 0,40 meter. Stensättningen består av ett blandat stenmaterial där stenarna är mellan 0,1 – 0,4 meter i storlek. De största stenarna i kantkedjan möjligen upp mot 0,5 m.

A4087. Röjningsröse. Röset mäter 4,70 x 4,00 meter. Största höjd ca 0,50 meter. Röset består av ett blandat stenmaterial där stenarna är mellan 0,1 – 0,4 meter i storlek, samt några block om drygt 0,50 meter.

Asige 131:1 och 155

Fornlämningen RAÄ 131:1 och 155 är egentligen samma fornlämning och bör slås samman. Fornlämningen/fornlämningarna består av odlingsrösen och är belägen i hyggesmark strax söder om ett mindre våtmarksområde genom vilket en liten bäck rinner. Terrängen präglas i övrigt av granskogsplanteringar med plantor i olika åldersstadier. Exploateringen av RAÄ 131:1 och 155 består av att en tillfartsväg byggs igenom fornlämningen. Det kunde konstateras att denna väg skulle beröra fyra rösen av ålderdomlig karaktär. Röserna bedömdes såsom röjningsrösen och snittades med maskin. Från två av dessa rösen kunde kol hämtas från den understa markhorisonten, vilket således

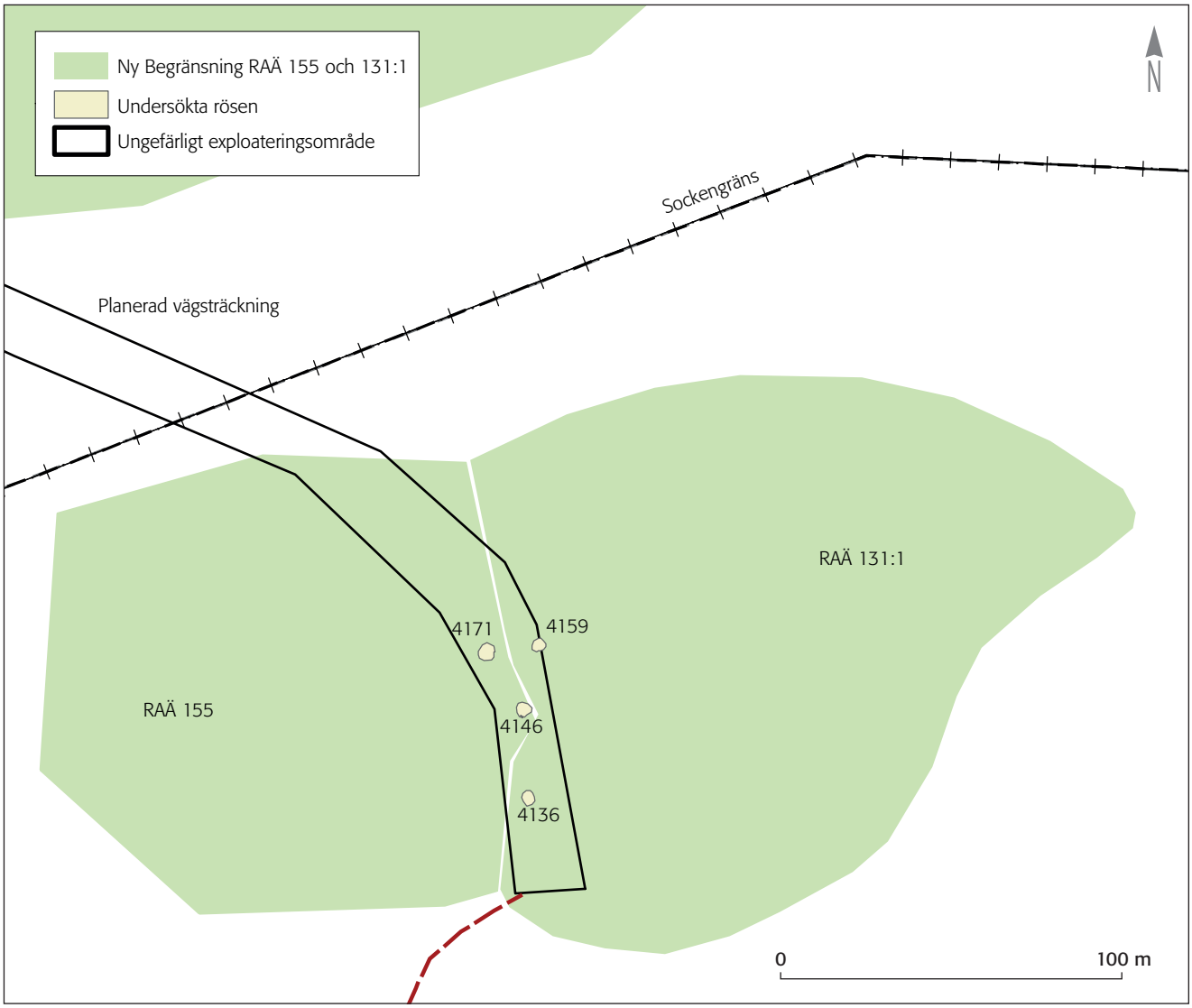

Figur 11. Plan över RAÄ 155 och 131. Skala 1:2000.

kan bidra med datering av en möjlig brukande brukandefas. Det ena av rösena, A4171, daterades till slutet av romersk järnålder och det andra, A4136, till vendeltid/vikingatid (se tabell 1 samt bilaga 2). Dateringarna gjordes på hassel och ek.

A4136 (RAÄ 131:1). Röjningsröse. Röset var 4,5 x 3,5 meter stort och med en höjd på ca 0,60 meter. Stenmaterialet var blandat, mellan 0,05–0,4 meter i storlek. Stenen uppkastad på jordfasta block (profilritning se bilaga 5). Ett kolprov (PK100006) hämtades från den undre markhorisonten och daterades till 680–890 AD (2 sigma). Vedarten var hassel.

A4146 (RAÄ 155). Röjningsröse. Röset var 4 x 4 meter stort och med en höjd på ca 0,30 meter. Stenmaterialet var blandat, mellan 0,05–0,4 meter i storlek men lejonparten var av de större dimensionerna. Stenen uppkastad på jordfast block (profilritning se bilaga 5).

A4171 (RAÄ 155). Röjningsröse. Röset var 5 x 4,5 meter stort och med en höjd på ca 0,50 meter. Stenmaterialet var blandat, mellan 0,05–0,4 meter i storlek. Stenen uppkastad på jordfast block. Fyllningen löst stenmaterial i huvudsak bestående av icke

Figur 12. A4171 (RAÄ 155) mot väster innan undersökning. Röset låg i en liten gräsbevuxen glänta i granskogen (Fotonr. 2014-21-8) Foto: Leif Häggström.

humusblandad sten (profilritning se bilaga 5). Ett kolprov (PK 100002) hämtades från den undre markhorisonten och daterades till 230 – 390 AD (2 sigma). Vedarten var ek. **A4159** (RAÄ 131:1). Röjningsröse. Röset var 4 x 4 meter stort och med en höjd på ca 0,60 meter. Stenmaterialet var blandat, mellan 0,05–0,4 meter i storlek. Stenen uppkastad mellan jordfasta block. Röset låg i en sluttning (profilritning se bilaga 5).

Abild 139

Fornlämningen ligger på sydsidan om en höjdrygg i en terräng som omväxlande utgörs av hyggesmark, bokskog och högrest granskog. Direkt söder om fornlämningen finns en mindre våtmark, genom vilken en smal bäck rinner. Fornlämningen innehåller en stor mängd odlingsrösen. vid kartering av lämningen uppgick dessa till 132 stycken. Huvuddelen av dessa är flacka odlingsrösen. Den exploatering som ska komma att beröra fornlämningen är att en tillfartsväg ska komma att byggas igenom fornlämningen, samt att en väg skall breddas. Det är den västra sidan av fornlämningen som i huvudsak skall komma att beröras av exploatering, varför de arkeologiska insatserna koncentrerades dit. Ett urval av odlingsrösen som låg inom eller i anslutning till det område som skulle komma att beröras av vägbyggnationen snittades med grävmaskin. Totalt undersöktes 5 rösen som bedömdes vara odlingsrösen.

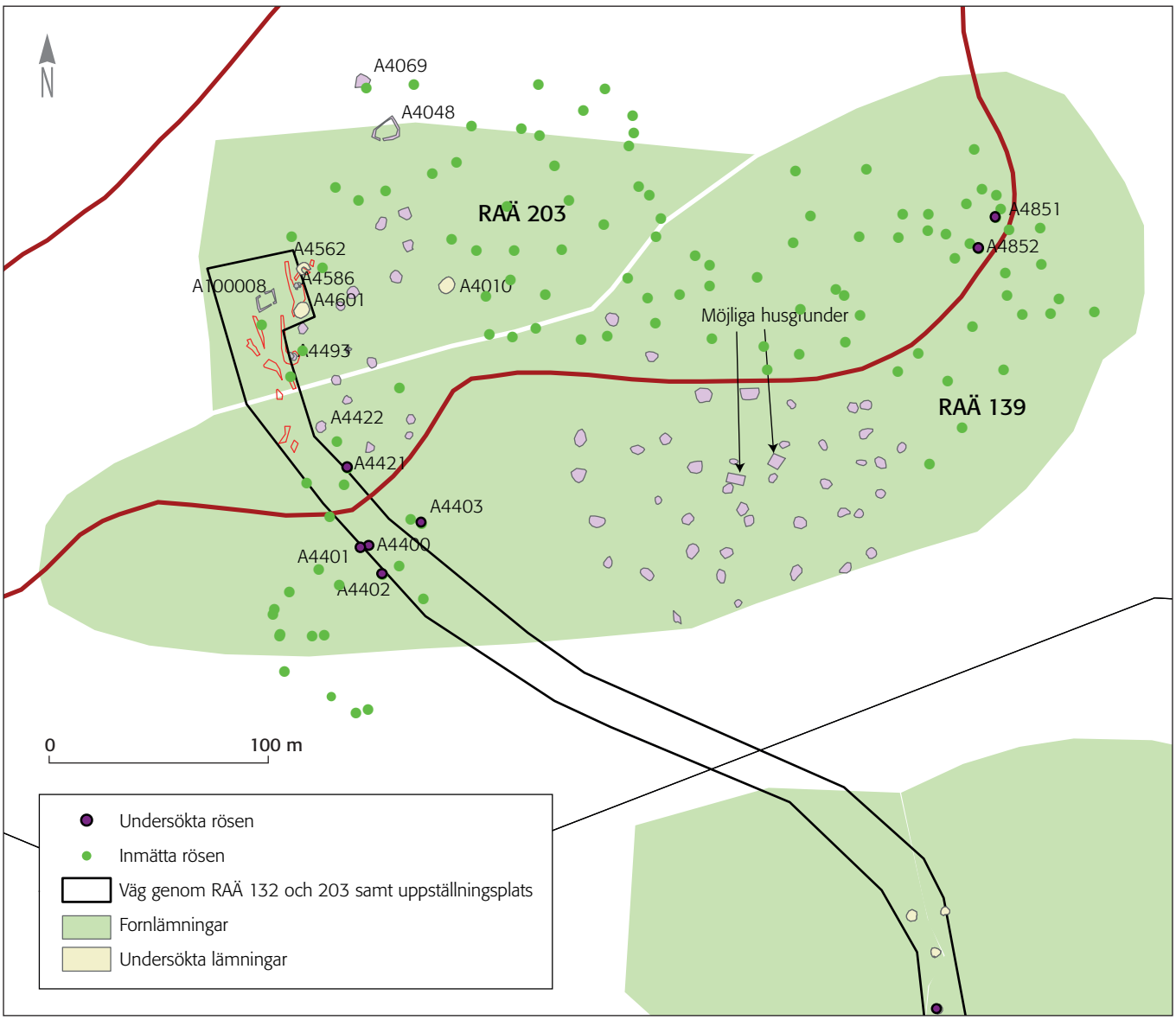

Figur 13. Plan över RAÄ 139 och 203. Skala 1:3000.

Den östra sidan av lämningen karterades och inmättes med gps. I denna inmätning mättes rösenas omkrets istället för med en punkt då skogen i detta område gjorde det möjligt. Initialt antogs det vara denna del av lämningen som skulle beröras av exploateringen, men planerna hade efterhand ändrats. Denna del av fornlämningen låg i högväxt bokskog, vilket gjorde lämningarna tydliga. Från början antogs att även terrasseringar kunde ses i terrängen, men efterhand kunde konstateras att det var frågan om modern markberedning mellan träden och rösena. Detta bekräftades också av markägaren. Inom denna östra del av fornlämningen var rösena kring 5 x 5 meter i diameter. Rösena här är generellt högre än rösena i den västra delen av fornlämningen som är flackare. Möjligen kan detta antyda att rösena i den östra delen är yngre än rösena i den västra. I ett fall kunde eventuellt en husgrund iakttas, men vallarna efter markberedningen

Figur 14. Bild på husgrund (RAÄ 139) i bokskog. Bilden togs vid förstudien 2010. (Fotonr. 2014-21-2). Foto: Ola Kadefors.

gjorde bedömningen av detta svår. Utan grävande arkeologi i området är det ej möjligt att säkerställa om det är husgrunder eller inte.

Ett röse inom fornlämningen, A4422, hade en något annorlunda struktur då röset hade kantkedja och låg något högre i terrängen än övriga rösen. För att klargöra rösets natur avtorvades detta i sin helhet. A4422 bedömdes då vara en stensättning. Då exploatören valde justera vägsträckningen kom dock stensättningen att komma utanför den faktiska exploateringsytan. Stensättningen återställdes (övertäcktes med torv). Stensättningen var 5 x 5 meter i diameter och ca 0,3 m högt (se bilaga 7). Det låg på en sydsluttning.

I västra delen av RAÄ 139, vid den delen som ska beröras av exploateringen undersöktes totalt fem rösen med grävmaskin. Ur dessa rösen kunde kol hämtas ur två. Dessa kolprov kunde bidra till ett fördjupat perspektiv av områdes långa brukandehistorik. Det ena av rösena daterades till förromersk järnålder medan det andra daterades till romersk järnålder/ folkvandringstid.

Ytterligare två rösen ,4851 och 4852, undersöktes allra längst ut i den östra sidan av fornlämningen. Dessa snittades med maskin och bedömdes vara odlingsrösen.

Följande rösen undersöktes med profilsnitt. Dessa rösen låg inom eller i direkt anslutning till den tillfartsväg som skall till att byggas genom området (för profilritning över rösena se bilaga 5).

A4421. Röjningsröse. ca 4 x 4 meter i diameter, 0,6 meter högt. Röset består av ett stenmaterial på mellan 0,1- 0,5 meter. Röset ihopsjunket och ger ett ålderdomligt intryck.

Figur 15. Västra delen av RAÄ 139. (Fotonr. 2014-21-9). Foto: Ola Kadefors.

Ett kolprov (PK 100004) hämtades från den undre markhorisonten och daterades till 370 – 110 BC. Vedarten var ek.

A4401. Röjningsröse. ca 4,5 x 4,5 meter i diameter, 0,6 meter högt. Röset består av ett stenmaterial på mellan 0,05–0,5 meter. Röset toppigt vilket ger det ett yngre intryck. Ej heller humusblandat i stenfyllningen.

A4400. Röjningsröse. ca 4 x 4 meter i diameter, 0,4 meter högt. Röset består av ett stenmaterial på mellan 0,05–0,5 meter. Röset ihopsjunket och ger ett ålderdomligt intryck. Låg grad av humus i stenpackningen.

A4402. Röjningsröse. ca 3 x 3 meter i diameter, 0,6 meter högt. Röset består av ett stenmaterial på mellan 0,1–0,3 meter.

A4403. Röjningsröse. ca 5 x 5 meter i diameter, 0,6 meter högt. Röset består av ett stenmaterial på mellan 0,1–0,3 meter. Röset ihopsjunket och ger ett ålderdomligt intryck. Röset ligger i en sydsluttning. Ett kolprov (PK 100003) hämtades från den undre markhorisonten och daterades till 390 – 540 AD. Vedarten var ek.

A4451. Röjningsröse. Ca 4 meter i diameter och 0,4 meter högt. Stenmaterialet består av består av 0,1-0,6 meter stora stenar. Stenmaterialet är uppkastat kring ett par större block.

A4852. Röjningsröse. Ca 2,5 m i diameter och drygt 0,5 meter högt. Stenmaterialet är mellan 0,1 – 0,3 meter stort och uppkastat mellan två jordfasta block.

Abild 203

Fornlämningen är belägen på syd- och västsluttningarna av en höjdrygg och är bevuxen med högrest fleråriг granskog, samt mot toppen av ett gudrunfälle. Detta har gjort att det finns flera rotvältor inom fornlämningen. Den yta som skall komma att exploateras är belägen på toppen av höjdryggen och tillfartsvägen upptill uppställningsplatsen går utmed västsidan av lämningen. Valet av exploateringsyta, vilken justerades allteftersom fornlämningen analyserades, är sådan att en ringa del av fornlämningen kommer att beröras av byggnationen. Fornlämningen bedömdes vara i huvudsak ett röjningsröseområde, men med inslag av rösen som eventuellt kunde vara gravar då några av dessa hade kantkedja eller antydan till plundringsgrop. Dessa rösen föreföll även vara något mer "vällagda" än övriga. Inom fornlämningen fanns också tre stycken stenkretsar som tolkats som natthägn för kreatur, vilka bedömdes vara yngre än odlings- och gravlämningarna. Dessa natthägn (A100008, A4048 och 4069) är av något olika karaktär rörande storlek och form, men genomgående är de ej höga utan att stenkretsen är lagd med 1 – 2 lager sten. Detta ger dem en höjd om mellan 0,3 – 0, 4 meter i höjd. A100008 kan möjligen vara en torpgrund, men inom stenkretsen fanns inget spisröse eller annan indikation på att så är fallet.

Figur 16. Tre natthägn, RAÄ 203. (Fotonr. 2014-21-3, 7 och 6). Foto: Ola Kadefors.

A4010, undersöktes så till vida att hälften av det avtorvades, varefter en kvart undersöktes genom handgrävning. Röset skulle visa sig ligga utanför den planerade exploateringen, men inom den berörda fornlämningen. Valet av metodik baserade sig på att det misstänktes att några av rösena kunde vara gravar, varför en snabb slutsats rörande detta var av vikt. A4010 hade en tydlig kantkedja samt antydan till plundringsgrop i mitten. Röset var något större än genomsnittet röjningsrösen då det mätte 6,5 x 6,5 m och var drygt 0,40 m högt. Under handgrävningen av den södra kvarten av röset påträffades rikligt med förhistorisk keramik där sannolikt alla bitarna kom från ett och samma större kärl. Kärlet har av Torbjörn Brorsson bedömts vara vikingatida (se bilaga 4). Med tanke på keramiken, samt att röset föreföll vara tämligen vällagt, så kan det inte uteslutas att A4010 är en grav även om inga ben påträffades. Efter konsultation med länsstyrelsen återställdes A4010 i det att stenar lades tillbaka och torv lades ovanpå. Röset kommer ej beröras av exploateringen (se fig 17 och 18).
Utifrån undersökningsresultatet av A4010 gjordes bedömningen att det inom fornlämningen kunde finnas flera gravar. Inom den tänkta exploateringsytan undersöktes ett antal objekt i syfte att närmare diagnostisera de lämningar som kunde komma att beröras av exploateringen.

Figur 17. Anna Aulin rensar fram A4010 (RAÄ 203). (Fotonr. 2014-21-4). Foto: Ola Kadefors.

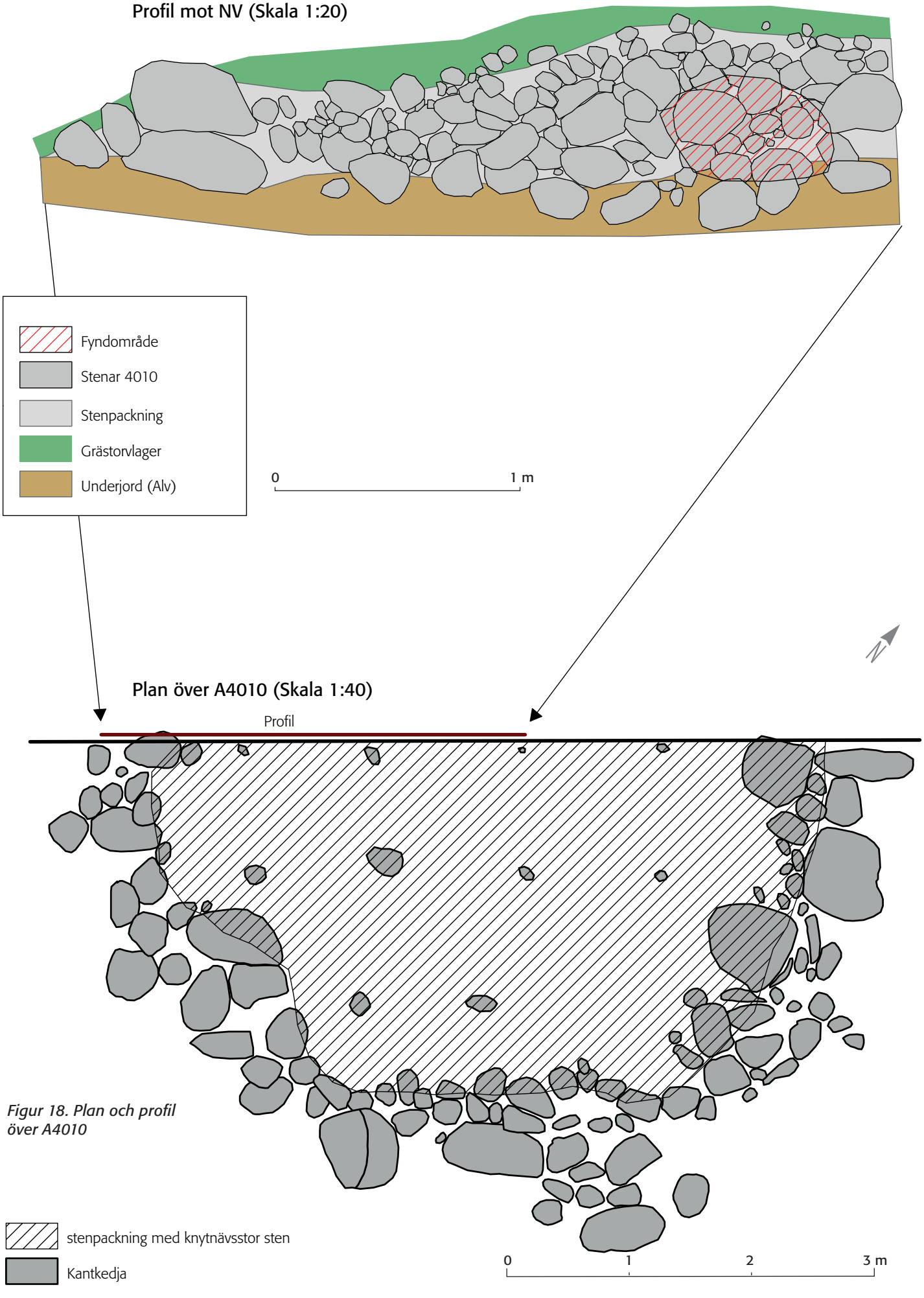

Figur 18. Plan och profil över A4010

A4586. Stensättning. Stensättningen är mycket liten och mäter endast 1 x 0,6 meter i diameter och endast i ett lager sten. Stensättning ligger invid ett spräckt flyttblock. Detta block visade sig vid närmare granskning innehålla rikligt med granatåder. Stensättningen innehöll inga fynd eller något daterande material (se fig. 19).

Figur 19 . Bild på stensättning A4586 (RAÄ 203). samt infälld bild på granater. (Fotonr. 2014-21-10 och 2014-21-11). Foto: Leif Häggström

A4601. Högliknande lämning. Den högliknande lämningen är 6,2 x 7,5 meter stor och är 0,4 m hög. A4601 ligger på toppen av höjdryggen och på naket berg. Den högliknande lämningen antogs vara byggd av människor då det i övrigt var tämligen tunna jordlager på höjdryggen. Då det trots allt var oklart huruvida A4601 var en fornlämning eller inte schaktades och ömsom handrensades den försiktigt. Inga fynd gjordes dock. Profilen genom högen visade att den sannolikt var byggd av människor. Då profilen schaktades ner iakttogs en mindre skålformad stenkrets. Stenkretsen var gles och en inte en helt uppenbar konstruktion, men det kan tolkas som resterna från en skellettbegravning där kroppen såväl som eventuella gravgåvor har förmultnat. Då inga spår påträffades förblir lämningen oklar och odefinierad. En reflektion är att högen förefaller bestå av alldeles utmärkt matjord, något som ej finns i överflöd i området (se fig 20a och 20b). Om nu inte högen är en grav så kan den måhända vara ett slag offer av odlingsmark.

Fig. 20a. Profil genom A4601 (RAÄ 203). (Fotonr. 2014-21-5). Foto: Leif Häggström

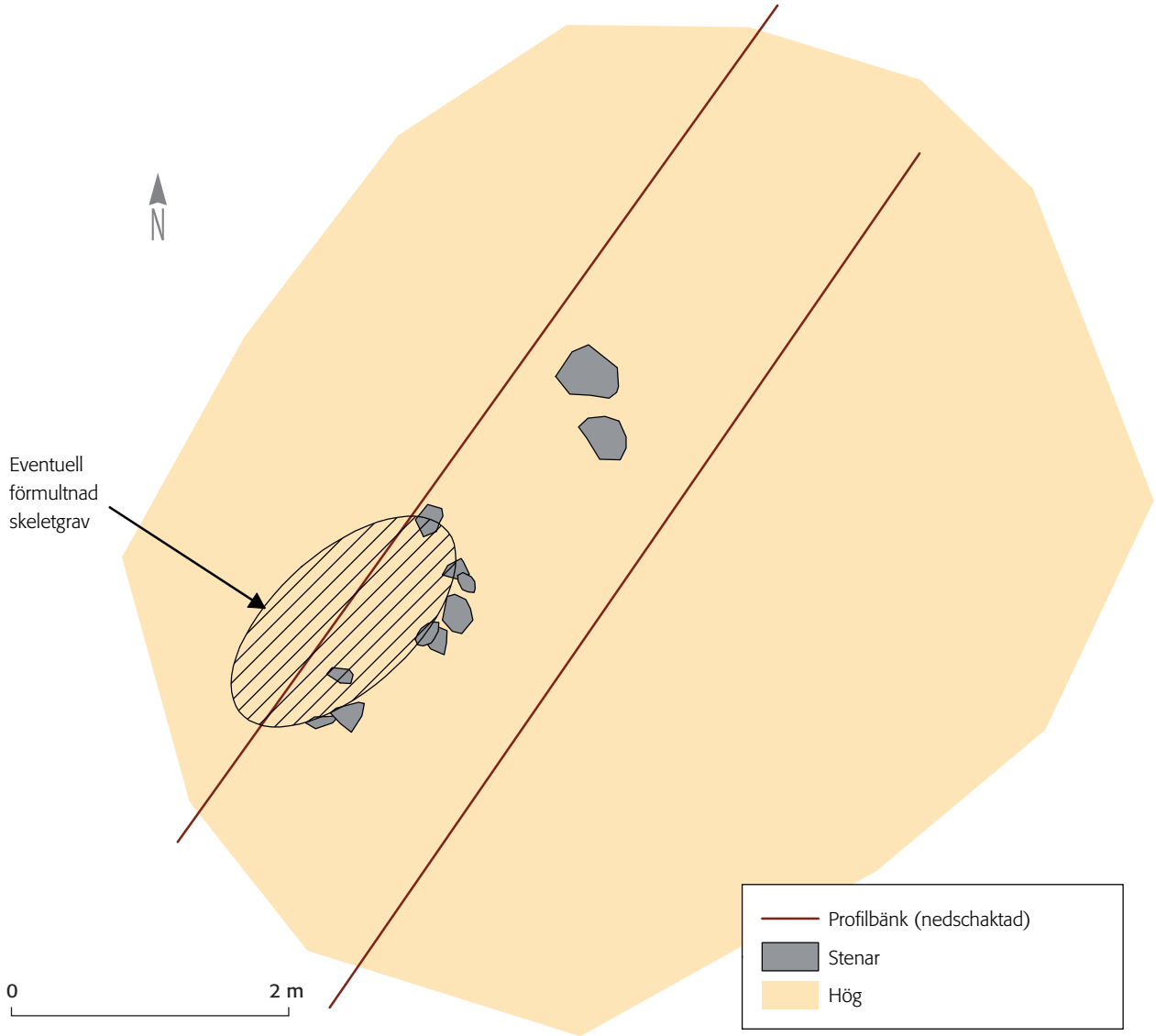

Fig 20b. Plan över högliknande lämning, A4601 (RAÄ 203). Skala 1:50.

A4562. Jordvall ca 6,5 x 7 meter i diameter och ca 0,35 meter hög. Ytterligare en märklig lämning är en jordvall som även den låg uppe på själva höjdkrönet i fornlämningen. Denna struktur var halvmåneformad runt en mindre, jordfri yta. Då jordvallen delvis låg utanför själva exploateringsytan så drogs ett lite schakt inne i den jordfria ytan. I mitten fanns bara ett tunt gräslager över en berghäll. En mindre bit av själva vallen schaktades också. I botten av vallen fanns antydan till en gles stenpackning. Ett mindre schakt grävdes också genom vallen och det kunde då konstateras att den i huvudsak bestod av en brun humös sand, vilket kan tolkas som matjord. I övrigt gjordes inget ytterligare arbete med denna konstruktion då den låg utanför det faktiska exploateringsområdet (se fig. 21).

Figur 21. Profilsnitt genom jordvall A4562 (RAÄ 203). För profilritning se bilaga 5.(Fotonr. 2014-21-12). Foto: Leif Häggström.

A4493. Stensättning. Stensättningen är 3,6 x 2,6 meter och endast ett lager sten vilket gav en höjd om ca 0,1-0,2 meter. A4493 var belägen direkt vid och delvis under en utskjutande del av ett stort flyttblock. Centralt i stensättningen föreföll det finnas en rektangulär stenkrets, en slags stenkista som gav stensättningen en kraterliknande struktur då de centrala delarna var något lägre än kanterna. Från början var A4493 helt gräsbevuxen och då var det endast denna högre kant eller vall som alls visade att det fanns någon stensättning. Stensättningen handgrävdes, undersöktes och dokumenterades i sin helhet. Denna undersökning visade att det fanns en rektangulär stenkrets i stensättningen. I övrigt påträffades inga fynd eller något annat som skulle kunna bidra med en djupare kunskap om stensättningen. Det skall tilläggas att det enda lagret sten knappast kan sägas kunna skydda eventuella nedläggningar i stensättningen. Ej heller har det överhängande flyttblocket kunnat bidra med något skydd. Vidare finns en viss antydan till att röset blivit urplockat. Kanske är det så att den kraterliknande strukturen har tillkommit av att man plockat bort stenen från de centrala delarna.

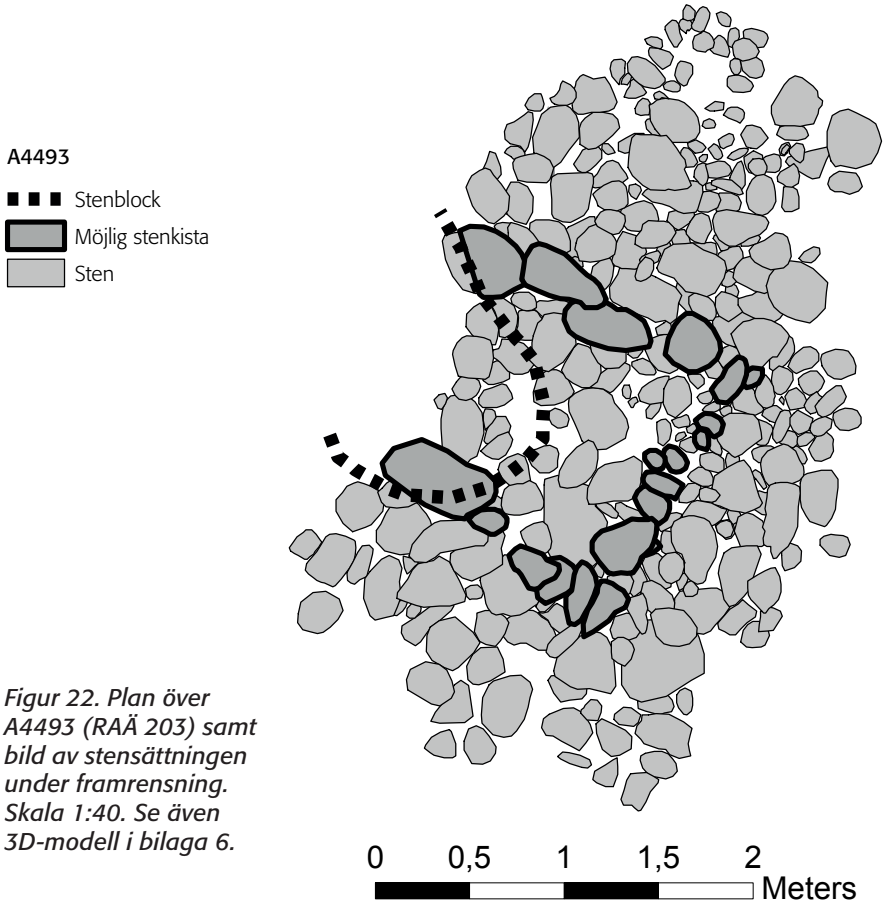

Figur 22. Plan över A4493 (RAÄ 203) samt bild av stensättningen under framrensning. Skala 1:40. Se även 3D-modell i bilaga 6.

Abild 138:1

Raä 138:1 är ett röjningsröseområde som är beläget i tämligen flack skogsmark med högrest flerårig granskog. Genom fornlämningen går en skogsbilväg. Det är norr om denna skogsbilväg som huvudelen av rösena ligger. Exploateringen utgörs av en breddning av den befintliga vägen. Rösena inom fornlämingen är i de flesta fallen flacka och kring 6 x 6 meter stora. Då den faktiska exploateringen endast kommer att beröra ett fåtal rösen (två st) på vägens södra sida undersöktes endast ett röse. Då endast en liten del av fornlämningen skulle komma att beröras av exploateringen karterades ej området i sin helhet.

A5004. Röjningröse. ca 4 x 4 m stort och drygt 1 m högt. Stenmaterialet mellan 0,2 - 0,4 meter. Röset föreföll initialt såsom vällagt och något gravliknande. Vid närmare undersökning visade sig dock stenen var uppkastade på två stora jordfasta block. Röset bedömdes vara ett röjningsröse (för profilskiss se bilaga 5).

Abild 136:1

Området är beläget i flack skogsmark med högrest flerårig granskog. I detta område finns omfattande odlingslämningar som bedömts vara från 1800-talet varför området bedöms såsom en övrig kulturhistorisk lämning. Rösena är ofta mycket stora, kring 1,5

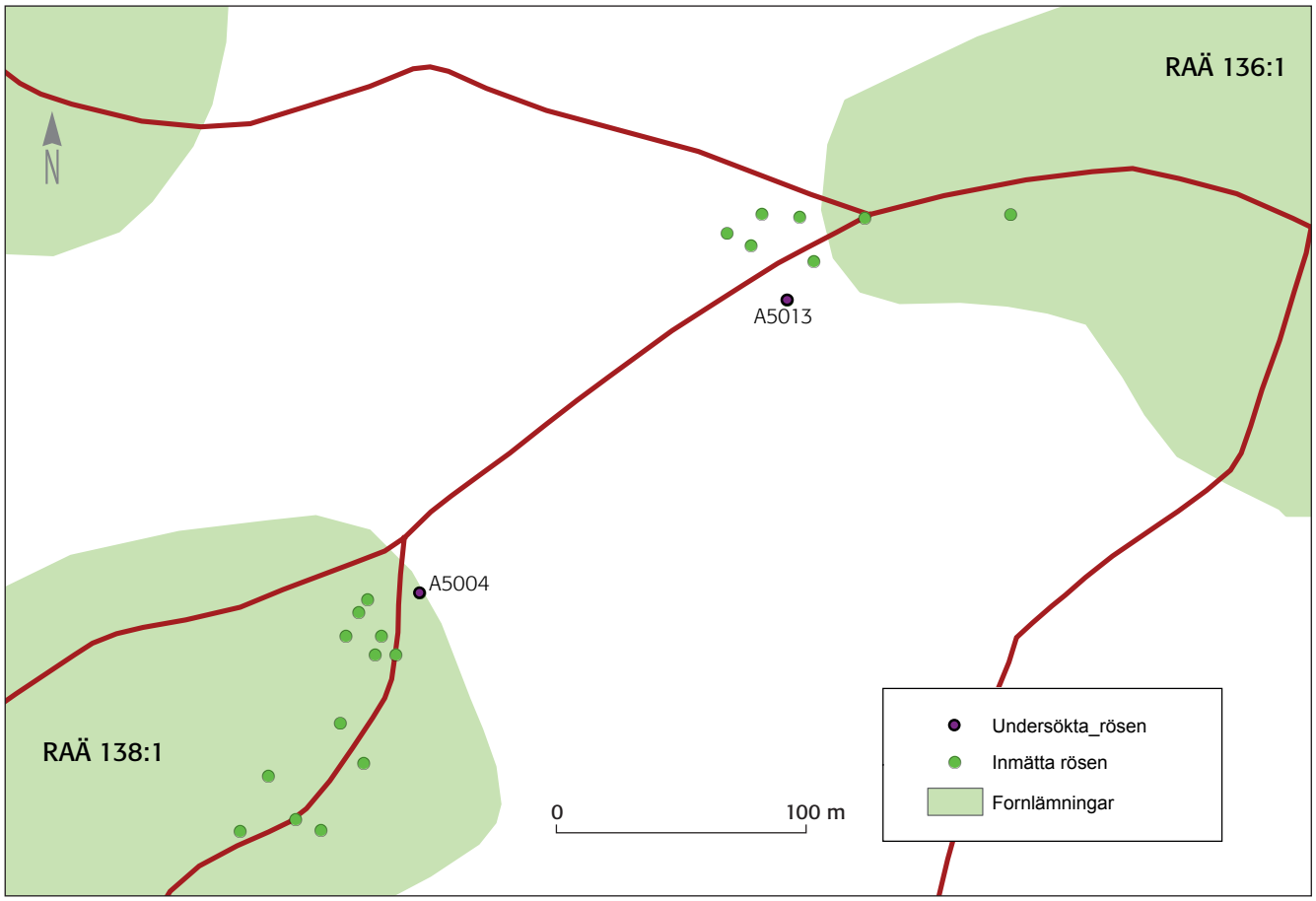

Figur 23. Plan över RAÄ 138 och 136. Rösena kring A5013 hör till RAÄ 136:1. Skala 1:3000.

meter höga och mellan 4–6 meter i diameter. Inom fornlämningen ligger rösena tätt och uppskattas till flera hundra i antal. Inom ytan skall en befintlig skogsbilväg breddas, vilket endast till ringa del kommer att beröra några rösen. En stor del av ytan var markberedd vilket gjorde att en hel del rösen har skador. Ett röse snittades dock med maskin och bedömdes därmed vara ett odlingsröse. Enligt det äldre kartmaterialet ligger RAÄ 136 inom torpet Elmås ägor, varför det är sannolikt att rösena är etablerade under torpets brukandetid. För profilritningar se bilaga.

A5013. Röjningsröse. 4,5 x 4,5 meter stort och ca 0,5 meter högt. Stenmaterialet mellan 0,1 -0,4 meter i storlek (för profilritning se bilaga 5).

Abild 202

Området är beläget i flack skogsmark med högrest flerårig granskog och är i all avseenden mycket lik den angränsande fornlämningen RAÄ 136:1. Även i detta område finns omfattande odlingslämningar som bedömts vara från 1800-talet. Rösena är av varierande storlek men ofta mycket stora, kring 1,5 meter höga och mellan 4–6 meter i diameter. De minsta rösena är endast 1 x 1 meter och endast 0,2 meter höga. Då endast en liten del av fornlämningen skulle komma att beröras av exploateringen karterades den ej i sin

helhet utan endast de ytor som låg närmast vägen eller som på annat vis skulle hamna inom exploateringen. Inom fornlämningen ligger rösena tätt och uppskattas till flera hundra i antal. En stor del av ytan var markberedd vilket gjorde att en hel del rösen har skador. När denna markberedning är gjord är oklart, men den kringliggande skogen är omkring 60 år gammal (markägarens uppgift). Två rösen snittades med maskin och bedömdes vara odlingsrösen. Enligt det äldre kartmaterialet ligger RAÄ 136 inom torpet Elmås ägor, varför det är sannolikt att rösena är etablerade under torpets brukandetid (för profilritningar se bilaga 5).

A5028. Röjningsröse. 3 x 3 meter i diameter och 0,4 meter högt. Tydligt toppigt sentida röse. De nedre delarna av röset hade tydlig inblandning av matjord vilket bidrar till

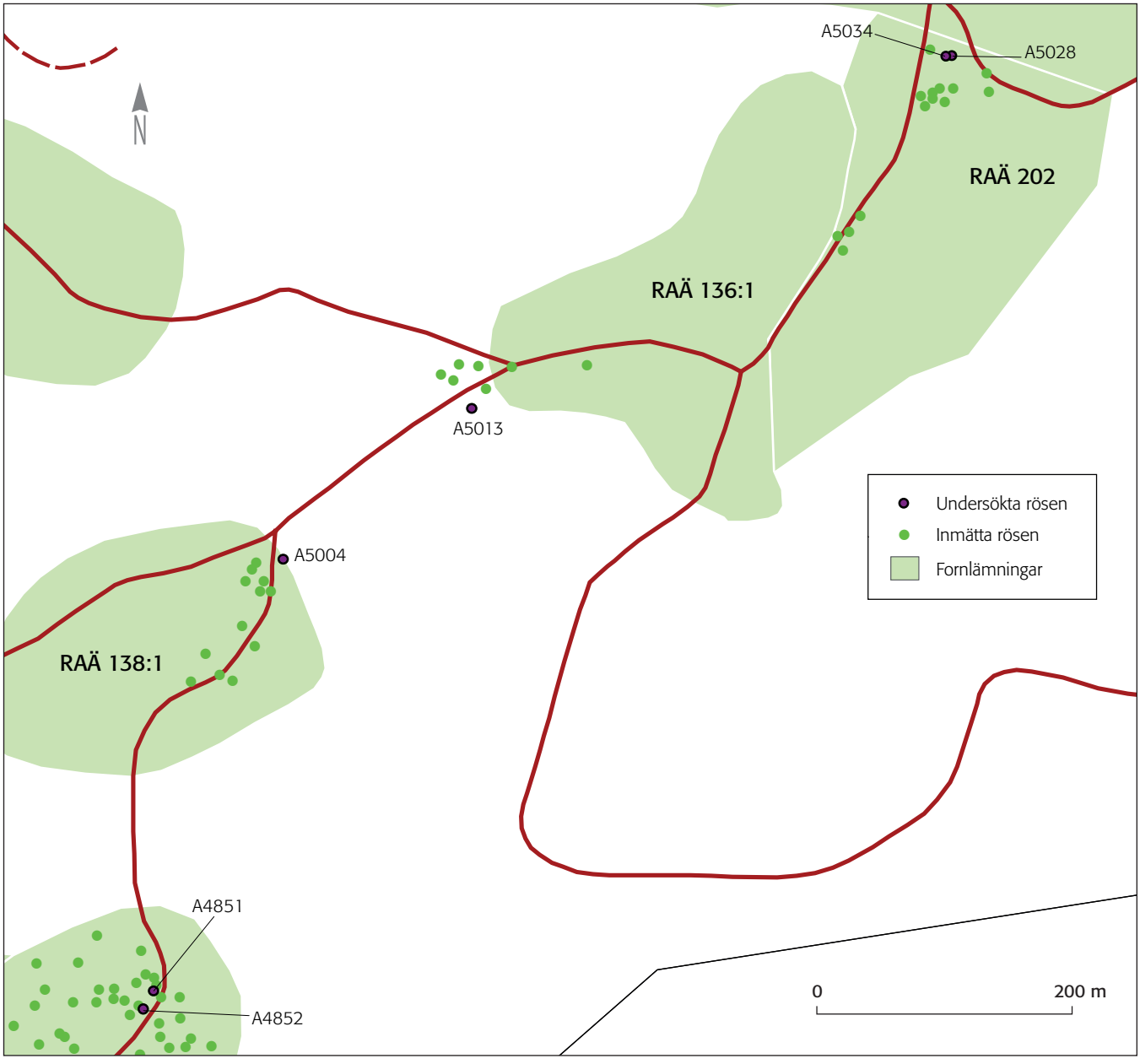

Figur 24. Plan över RAÄ 138, 136 och 202. Skala: 1:5000.

tolkningen om att odlingslämningarna är sentida.
A5034. Röjningsröse. 4,5 x 4,5 meter i diameter och 0,7 meter högt. Tydligt toppigt sentida röse. Löst packat stenmaterial mellan 0,1–0,3 meter i storlek.

Naturvetenskapliga analyser

Vid undersökningen visade det sig svårt att finna kol i något relevant sammanhang där det kunde datera ett röse. Det är ett välkänt faktum att man egentligen behöver ett antal prov (fler än ett) från samma röse för att ernå en hyfsat säker datering av det samma. I regel är det kol från den första svedjan man är ute efter, vilken görs innan man stenröjer själva ytan och därmed anlägger själva röset. Det säger sig självt att detta är ett något osäkert orsakssamband. Risken att datera något annat än själva röset är överhängande, särskilt om det är frågan om en lokal med stora tidsdjup. Man kan ej bortse från att flera svedjor förekommit på samma plats och att man först vid ett senare tillfälle anlagt det röse man skall till att datera. Hur det nu är med den saken så kan ändå en ^{14}C-datering ge en fingervisning om när ett röjnngsröseområde varit i bruk.

Inom Aleredsprojektet snittades 19 rösen. Endast i sju av dessa påträffades kol i ett relevant sammanhang, vill säga i lagren direkt under nedersta stenpackningen (gamla markhorisonten). Av detta kol kunde vedartanalys göras i sex fall. När dessa prov skulle dateras var det bara tillräcklig mängd kol i fyra av proven. Från 19 rösen kommer alltså endast fyra prov.

Tabell 1. ^{14}C – prover, vedart samt deras geografiska tillhörighet

Inrasis Id	Anl nr	Prov nr	vedart	^{14}C BP	^{14}C – Cal 2 sigma
PK 100002	A4171	Beta- 372894	*Corylus avellana*, hassel	1720 ±30	230 – 390 AD
Pk 100003	A4403	Beta-372895	*Quercus sp.*,ek	1600 ±30	390 – 540 AD
PK100004	A4421	Beta-372896	*Quercus sp.*,ek	2170 ±30	370 – 110 BC
PK100006	A4136	Beta-372897	*Quercus sp.*,ek	1210 ±30	680 – 890 AD

^{14}C-analysen visar på ett stort tidsdjup hos lämningarna inom de höglänta delarna av undersökningsområdet. Dateringarna till förromersk järnålder är möjligen något förvånande men de visar på den historiska komplexiteten hos röjningsröseområdena och att man måste ha ett öppet sinne i behandlingen av dessa områden. Dateringarna till romersk järnålder – vikingatid förstärks dels av den rektangulära stensättningen A4006 inom RAÄ 156 samt av fyndet av den vikingatida keramiken som påträffades i A4010 inom RAÄ 203. Dessa fynd visar sammantaget på en lång platskontinuitet om minst 1000 år.

Ytterligare en intressant iakttagelse rörande de naturvetenskapliga analyserna är att de vedartsprov som togs till största delen bestod av ek. Övriga trädslag som påträffades är hassel och lind (se bilaga 1). Möjligen indikerar detta ett skogsbete vid sidan om den odling som bedrivits i området. Eventuellt kan indikationen på ekskogar i vedartsproven, den historiska referensen där Alered omnämns som betesmark, samt förekomsten

av natthägn för kreatur antyda att området brukats för svinuppfödning, även långt tillbaka i tiden. Ekskogar är mycket lämpliga för svinhållning då dessa gärna äter ekollon. Vidare kan det vara värt att poängtera att det vid stormannagården i Slöinge påträffades rikligt med svin i benmaterialet. Ben efter svin är ganska vanligt förekommande på Halländska järnålderslokaler som innehåller bestämbart benmaterial, vilket visar att svinuppfödning måste varit ganska vanligt förekommande (Häggström 2010).

Slutsats

Inom förundersökningsområdet kommer totalt 11 fornlämningar i varierande grad att beröras av exploateringen. Dessa fornlämningar uppvisar sammantaget ett stort tidsdjup och en mångfald. De historiska faser som har kunnat säkerställas är från förromersk järnålder fram till vikingatid. Dessa faser har påvisats genom såväl ^{14}C–dateringar som fynd av vikingatida keramik. Till dessa dateringar kan även nämnas den rektangulära stensättningen A4006, vilken typologiskt kan dateras till romersk järnålder. Sammantaget påvisar resultaten att området varit befolkat under hela järnåldern. Dock är det för liten insats gjord för att komma närmare den sammantagna komplexiteten, där specifika tidsskikt geografiskt kan avskiljas från andra. Exempelvis har inga boplatsytor påträffats vid förundersökningen. Avsaknaden av dessa gör att det är svårt att bedöma platsen utifrån ett gårdsperspektiv, huruvida där funnits fast bebyggelse eller om det endast är frågan om en tillfällig bebyggelse av säsongskaraktär. Den sannolika närvaron av gravar inom röseområdena, framförallt inom Asige 156, 155 och 131 samt inom Abild 203 och 139, gav dock en antydan om permanent bebyggelse i området. Det är dock svårt att entydigt säga att det finns gravar så länge som inga människoben eller tydliga gravgåvor påträffats i ett adekvat sammanhang. Med tanke på att det finns flera vällagda rösen och att det påträffats vikingatida keramik i ett av dessa så förefaller det sannolikt att flera rösen i de topografiskt höglänta områdena är gravar. Inom RAÄ 139 finns även strukturer som antyder att där kan finnas boplatslämningar, men dessa var ej möjliga att komma åt inom projektets ramar.

Vidare har ej heller något benmaterial påträffats vilket ofta kan nyansera en plats ytterligare, oavsett om den kommer från människa eller djur. Det har heller inte kommit något fyndmaterial utöver det enda kärlet om påträffades i A4010. För att finna ett fyndmaterial krävs en betydligt mer ytkrävande arkeologi än vad som här bedrivits.

En aspekt på den äldre historien inom undersökningsområdet är att det ej framkommit några tydliga spår från medeltiden. Detta kan tyckas en smula märkligt men det är värt att poängtera att området är mycket stort, samtidigt som arbetsinsatsen i förhållande till detta är mycket liten. Vid en närliggande lokal, Slättåkra RAÄ 94:1, fanns också dateringar från senare delen av järnåldern, men även indikationer på en medeltida brukandefas (Connelid, Mascher 2004). Att medeltida lämningar finns någonstans inom Alered är tämligen säkert med tanke på att området finns med i handlingar från 1200-talet. Frågan är bara var och hur dessa lämningar möjligen kan se ut.

Längre fram i historien finns en etablering i Elmås (norra delen av undersökningsområdet) känd från 1600-talet. Därefter finns bebyggelse fram till mitten av 1800-talet då det slutligen endast finns en gård kvar, vilken i sin tur försvinner mot slutet av 1800-talet. Alered omnämns som betesmark först i ett brev rörande byteshandel från 1260 och sedan ännu som betesmark i landsbeskrivningen från 1727. Efter det förefaller vissa gårdar etableras i mitten av 1800-talet. Dessa försvinner dock mot slutet av samma århundrade. Inom undersökningsområdet berörs lämningar från gården Slättelyckan, vilka ligger inom RAÄ 152, men dessa lämningar stammar sannolikt från en enda etablering från mitten av 1800-talet.

Det är även av vikt att poängtera att detta projekt har varit ganska krävande och man kan mycket väl diskutera om den insats som här gjorts tagit till vara fornlämningarnas kunskapspotential på bästa sätt. Allt eftersom projektet fortgått har byggplaner ändrats beroende på arkeologin och arkeologin har därmed anpassat sig efter det. Under sådana förutsättningar har arkeologin varit tvungen att byta fokus och ställa om prioriteringar, vilket i sin tur gör att frågeställningar hela tiden fått formuleras om och anpassas till nya förhållanden. Det är därför möjligt att fornlämningarnas kunskapspotential ej helt tagits tillvara. Om inga allvarliga förändringar görs i byggplanen så har dock alla de ytor som skall exploateras bedömts arkeologiskt.

Förundersökningen i Alered visar på röseområdenas stora tidsdjup och på dess presumtiva kunskapspotential. Röseområdena är i Halland dåligt kända och Aleredsundersökningen visar att det finns mycket kunskap att inhämta i dessa områden. Förekomsten av lämningar från den äldsta delen av järnåldern fram till den senare visar till och med att det i dessa områden finns en i det närmaste helt okänd historia som vi inte har någon kunskap om alls. På detta område finns mycket att göra och i samband med dessa vindkraftsprojekt finns en god möjlighet att uppnå perspektiv på den halländska historien som annars lätt går oss förbi.

Referenser

Carlsson, Martin. 2004. *Gasledningen Getinge – Hyltebruk. Arkeologisk undersökning, Område 12.* Hallands länsmuseer. Landsantikvarien. Uppdragsverksamheten 2004

Cassel, Kerstin. 2005. *Arkeologiskt program för Jönköpings läns museum*. Jönköpings läns museum.

Connelid, Pär. Mascher, Catharina. 2004. *Gasledningen Getinge – Hyltebruk. Landskapshistorisk undersökning, Område 12*. Hallands länsmuseer. Landsantikvarien. Uppdragsverksamheten 2004.

Hallands Landsbeskrivning 1729, Halmstads Fögderi. Band 2. ISBN 91-970602-2-4

Häggström, Leif. 2010. Människa och djur i Halland 500 – 1100 e.kr. *Utskrift 10*. Stiftelsen Hallands länsmuseer, Kulturmiljö Halland 2010.

Häggström, Leif. 2007. *Öggestorp och Rogberga – vägar till småländsk förhistoria*. Jönkö-

pings läns museum. 2007.
Kadefors, Ola. 2013. *Under vägen i Stafsinge*. Vikingatida grophus och hantverkslämningar. Arkeologiska rapporter från Hallands länsmuseer 2013:2
Kadefors, Ola. 2010. *Alereds Vindkraftsverk*. Antikvarisk förstudie. Hallands Länsmuseer, Kulturmiljö Halland, Uppdragsverksamheten. Halmstad 2010. Arkivhandling.
Lagerås, Per. 2000a. Järnålderns odlingssytem och landskapets långsiktiga förändring. *Arkeologi och paleoarkeologi i sydvästra småland.* Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar. Skrifter No 34.
Lagerås, Per. Olsson, Margareta. Wallin, Lasse. 2000b. Röjningsrösens utseende och ålder – resultat från E4-projektet i norra Skåne. *Människors platser – tretton arkeologiska studier från UV*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter NO 31.
Lundqvist, Lars. 2008. *Rika gravar – vanlig boplats. Bronsålder till Vendeltid i Heberg.* Arkeologiska rapporter från Hallandslänsmuseer 2008:1
Lundqvist, Lars. 2003. *Slöinge 1992 – 96. Undersökningar av en boplats från yngre järnåldern.* Gotarc Serie C. Arkeologiska Skrifter No. 42.
Lundqvist, Lars. 2000. *Järnålderns centra –exempel från Halland och Västergötland*. Gotarc Serie C. Arkeologiska Skrifter No. 5.
Rosén, Christina. 2004. *Gasledningen Getinge – Hyltebruk. Arkeologisk undersökning, Område 10B.* Hallands länsmuseer. Landsantikvarien. Uppdragsverksamheten 2004
Sahlgren, Jöran. 1948. *Ortnamnen i Hallands län. Del 1 bebyggelsenamnen i södra Halland*. Lundequistiska Bokhandeln, Uppsala.
Skoglund, Peter 2006. *Inlandsarkeologi. Vetenskapligt program för uppdragsarkeologin vid Smålands museum*. Smålands museum rapport 2006:23.
Streiffert, Jörgen. Strömberg, Bo. 1998. *Gravar och boplatslämningar – Sannarp 1:1, RAÄ 3, Årstad socken, Falkenberg kommun, Halland*. Arkeologiska resultat UV väst rapport 1998:8.
Svanberg, Fredrik. 2000. Gravar i röjningsröseområden. De förmodade gravarna inom RAÄ 77 och problematiken kring röjningsröseområden och gravar i södra Sverige. *Arkeologi och paleoarkeologi i sydvästra Småland.* Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar. Skrifter No 34.
Svensson, Magnus. 2007. *Undersökning av röjningsröseområde på Hjuleberg i Abilds socken.* Teknisk rapport över arkeologisk forskningsundersökning inom Abild RAÄ 101:1. Arkivexemplar.
Wennstedt Edvinger, Britta. 2011. *Odlingsspår från bronsåldern. Arkeologisk förundersökning av en del av en fossil åker, Vessige 209, Vessige socken, Väby 5:2, Falkenbergs kommun, Hallands län.* Rapport från Arkeologicentrum 2011:21

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diarienr:	431-4293-13 (förundersökning). Beslutet täcker förundersökning av RAÄ Asige 152, 153, 154, 155, 156, 131:1. Abild 136, 138, 139, 202 samt 203. 431-6521-13 (undersökning) av A4493 inom RAÄ Abild 203.
Eget diarienummer:	2013-289 (Förundersökning av RAÄ Asige 152, 153, 154, 155, 156 och 131:1, RAÄ Abild 139 och 203). 2013-462 slutundersökning av A4493 i RAÄ Abild 203.
Uppdragsgivare:	Eolus vind AB
Utförandetid:	28 aug, 2 – 10 sept, 19 sept – 1 okt, 16 okt, 4 – 6 nov, 2013.
Personal:	Anna Aulin, Patrik Hallberg, Leif Häggström, Ola Kadefors (proj. ledare).
Koordinatsystem:	Sweref 99
Höjdsystem:	RH 2000
Läge:	Halland, Halmstad och Falkenbergs kommun Fastigheterna Bjärnerred 2:53, 1:2. Alered 1:7. Elmås 1:1. RAÄ Asige 152, 153, 154, 155, 156, 131:1. Abild 136, 138, 139, 202 samt 203. Ekonomiska kartan 5C3d, Koordinater X 6310384 och Y367595
Dokumentationsmaterial:	Den digitala dokumentationen finns tillgänglig i Intrasisprojektet 2013289F. Ritningarna har nummer HMAK4411 och de digitala fotografierna har nummer K2014-21. Allt dokumentationsmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv och fynden förvaras på Länsmuseet i Halmstad.
Fynd:	I väntan på fyndfördelning har fynden tilldelats HM nummer HM 28774, fynd av keramik.
Datering:	Förromersk järnålder, romersk järnålder, folkvandringstid, vikingatid.

Bilagor

Bilaga 1

Vedanalys

Thomas Bartholin

Wentorf, den 3. februar 2014.

Alered.Kadefors.2014

Ola Kadefors

Kulturmiljö Halland

Bastionsgatan 3

302 43 Halmstad

Schweden

Vedanatomisk analyse af 7 träkulsprover fra Alereds vindkraftspark, Halland.

Abild 139:1, A4421, PK 100004.

< 1 ml ej rent kol.
1 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

1 stk. *Quercus sp.*, ek, fra yngre stamme.

C-14-prov: 1 stk. *Quercus sp.*, ek, med en 1 årring, max. 30 år fra bark.

Abild 139:1, A4403, PK 100003.

< 1 ml ej rent kol.
2 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

2 stk. *Quercus sp.*, ek, fra yngre stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Quercus sp.*, ek, med en 2 årringe, max. 30 år fra bark.

Abild 203, A4010, PK 100001.

< 1 ml ej rent kol.
2 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

2 stk. *Quercus sp.*, ek, fra ældre stammer.

C-14-prov: 2 stk. *Quercus sp.*, ek, max. 200 år fra bark.

Asige 154, A4193, PK 100007.

< 1 ml ej rent kol.
1 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

1 stk. *Quercus sp.*, ek, fra ældre stamme.

C-14-prov: stk. *Quercus sp.*, ek, max. 200 år fra bark.

Asige 155, A4136, PK 100006.

Ca. 2 ml ej rent kol.
8 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

8 stk. *Quercus sp.*, ek, fra ældre stammer.

C-14-prov: stk. *Quercus sp.*, ek, max. 200 år fra bark.

Asige 155, A4171, PK 100002.

Ca. 2 ml ej rent kol.
10 stk. = stickprov, analyseret med følgende resultat:

8 stk. *Corylus avellana*, hassel, fra grene.

2 stk. *Tilia sp.*, lind, fra ældre stammer.

C-14-prov: stk. *Corylus avellana*, hassel, med 3 årringe max. 5 år fra bark.

Asige 156, A4087, PK 100005.

< 1 ml. Indeholder ikke träkul, men hele og dele af forkullede frön, som sendes retur.

NB: Der står Abild og ikke Asige på poserne 139:1.

C-14-proverne postes i dag, resten, når de er vel fremme.

Faktura bifogas.

Med venlig hilsen og tack för uppdraget

Thomas Bartholin,

Am Haidberg 18

D 21 465 Wentorf

0049 40 720 1821

Thomas.Bartholin@gmx.de

Bilaga 2

^{14}C-analys

Beta Analytic inc.

BETA ANALYTIC INC.
DR. M.A. TAMERS and MR. D.G. HOOD
4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA, USA 33155
PH: 305-667-5167 FAX:305-663-0964
beta@radiocarbon.com

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

Dr. Ola Kadefors — Report Date: 2/25/2014

Kulturmiljo Halland — Material Received: 2/11/2014

Sample Data	Measured Radiocarbon Age	13C/12C Ratio	Conventional Radiocarbon Age(*)
Beta - 372894	1740 +/- 30 BP	-26.4 o/oo	1720 +/- 30 BP
SAMPLE : PK 100002			
ANALYSIS : AMS-Standard delivery			
MATERIAL/PRETREATMENT : (charred material): acid/alkali/acid			
2 SIGMA CALIBRATION : Cal AD 240 to 395 (Cal BP 1710 to 1555)			
Beta - 372895	1610 +/- 30 BP	-25.6 o/oo	1600 +/- 30 BP
SAMPLE : PK 100003			
ANALYSIS : AMS-Standard delivery			
MATERIAL/PRETREATMENT : (charred material): acid/alkali/acid			
2 SIGMA CALIBRATION : Cal AD 395 to 540 (Cal BP 1555 to 1410)			
Beta - 372896	2170 +/- 30 BP	-24.9 o/oo	2170 +/- 30 BP
SAMPLE : PK 100004			
ANALYSIS : AMS-Standard delivery			
MATERIAL/PRETREATMENT : (charred material): acid/alkali/acid			
2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 355 to 275 (Cal BP 2305 to 2225) and Cal BC 255 to 165 (Cal BP 2205 to 2115) and Cal BC 125 to 120 (Cal BP 2075 to 2070)			
Beta - 372897	1230 +/- 30 BP	-26.4 o/oo	1210 +/- 30 BP
SAMPLE : PK 100006			
ANALYSIS : AMS-Standard delivery			
MATERIAL/PRETREATMENT : (charred material): acid/alkali/acid			
2 SIGMA CALIBRATION : Cal AD 715 to 745 (Cal BP 1235 to 1205) and Cal AD 765 to 890 (Cal BP 1185 to 1060)			

Dates are reported as RCYBP (radiocarbon years before present, "present" = AD 1950). By international convention, the modern reference standard was 95% the 14C activity of the National Institute of Standards and Technology (NIST) Oxalic Acid (SRM 4990C) and calculated using the Libby 14C half-life (5568 years). Quoted errors represent 1 relative standard deviation statistics (68% probability) counting errors based on the combined measurements of the sample, background, and modern reference standards. Measured 13C/12C ratios (delta 13C) were calculated relative to the PDB-1 standard.

The Conventional Radiocarbon Age represents the Measured Radiocarbon Age corrected for isotopic fractionation, calculated using the delta 13C. On rare occasion where the Conventional Radiocarbon Age was calculated using an assumed delta 13C, the ratio and the Conventional Radiocarbon Age will be followed by "*". The Conventional Radiocarbon Age is not calendar calibrated. When available, the Calendar Calibrated result is calculated from the Conventional Radiocarbon Age and is listed as the "Two Sigma Calibrated Result" for each sample.

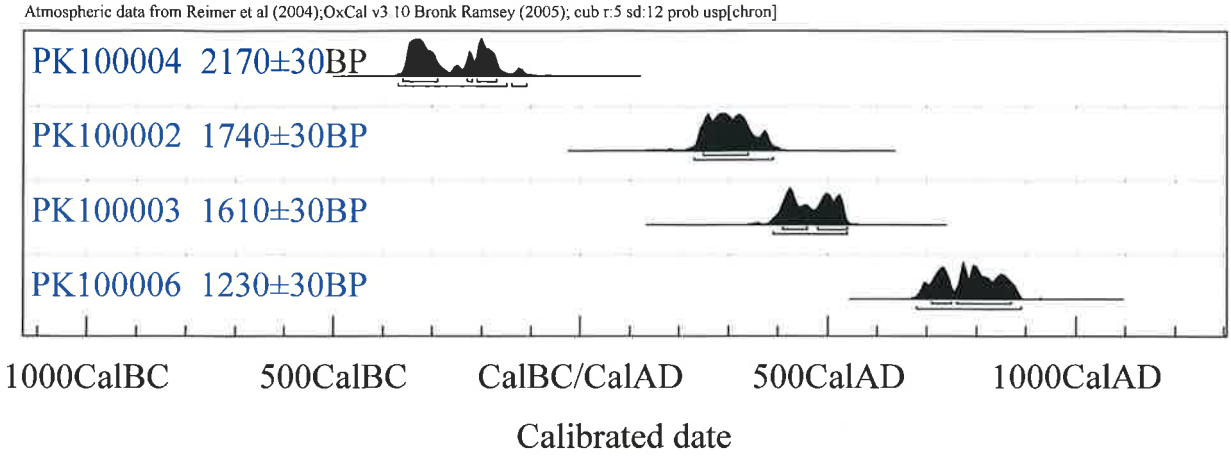
Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]
PK100004 2170±30BP
PK100002 1740±30BP
PK100003 1610±30BP
PK100006 1230±30BP
1000CalBC
500CalBC
CalBC/CalAD
500CalAD
1000CalAD
Calibrated date

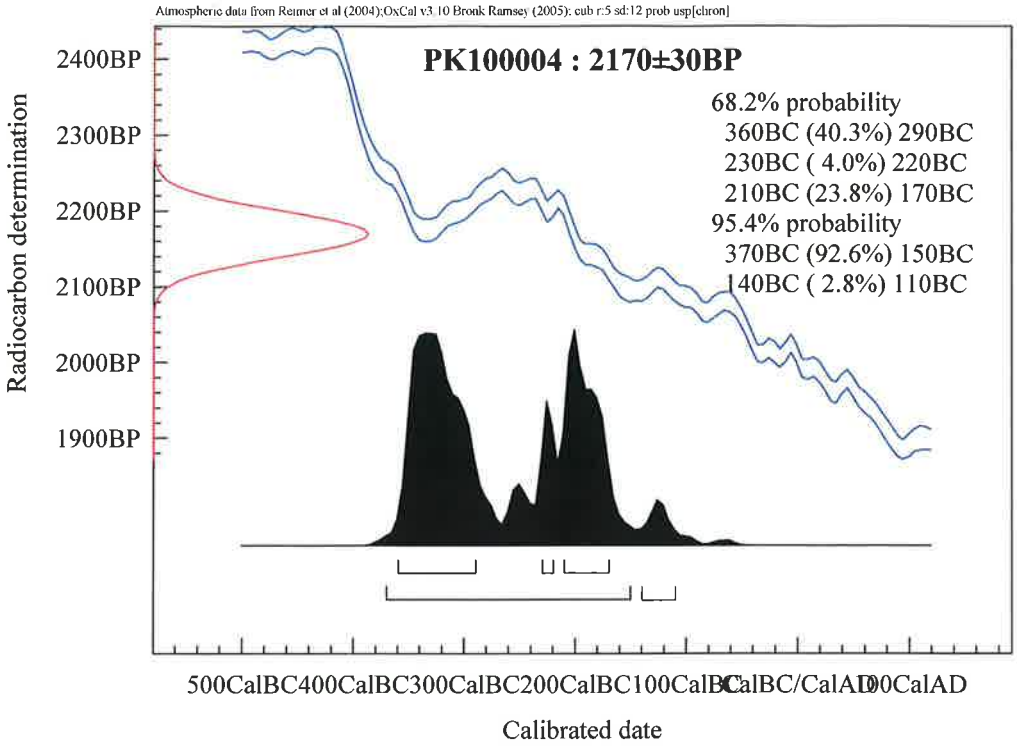
Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]
PK100004 : 2170±30BP
68.2% probability
360BC (40.3%) 290BC
230BC (4.0%) 220BC
210BC (23.8%) 170BC
95.4% probability
370BC (92.6%) 150BC
140BC (2.8%) 110BC
Radiocarbon determination
2400BP
2300BP
2200BP
2100BP
2000BP
1900BP
500CalBC400CalBC300CalBC200CalBC100CalBCCalBC/CalAD00CalAD
Calibrated date

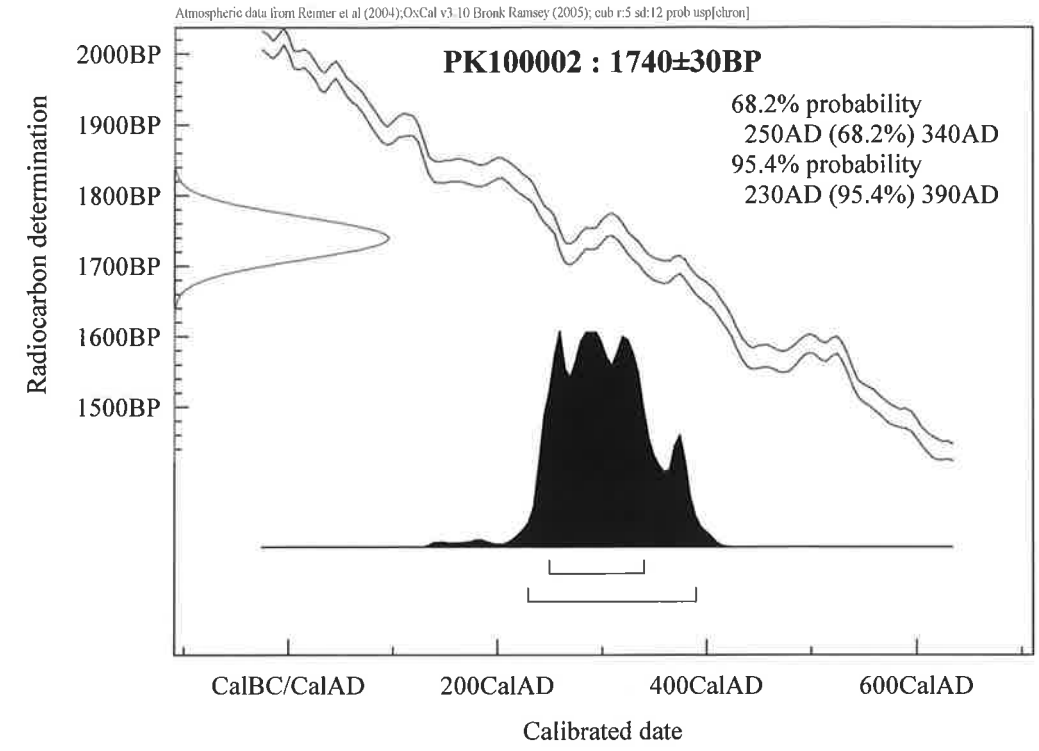
Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]
PK100002 : 1740±30BP
68.2% probability
250AD (68.2%) 340AD
95.4% probability
230AD (95.4%) 390AD
Radiocarbon determination
2000BP
1900BP
1800BP
1700BP
1600BP
1500BP
CalBC/CalAD
200CalAD
400CalAD
600CalAD
Calibrated date

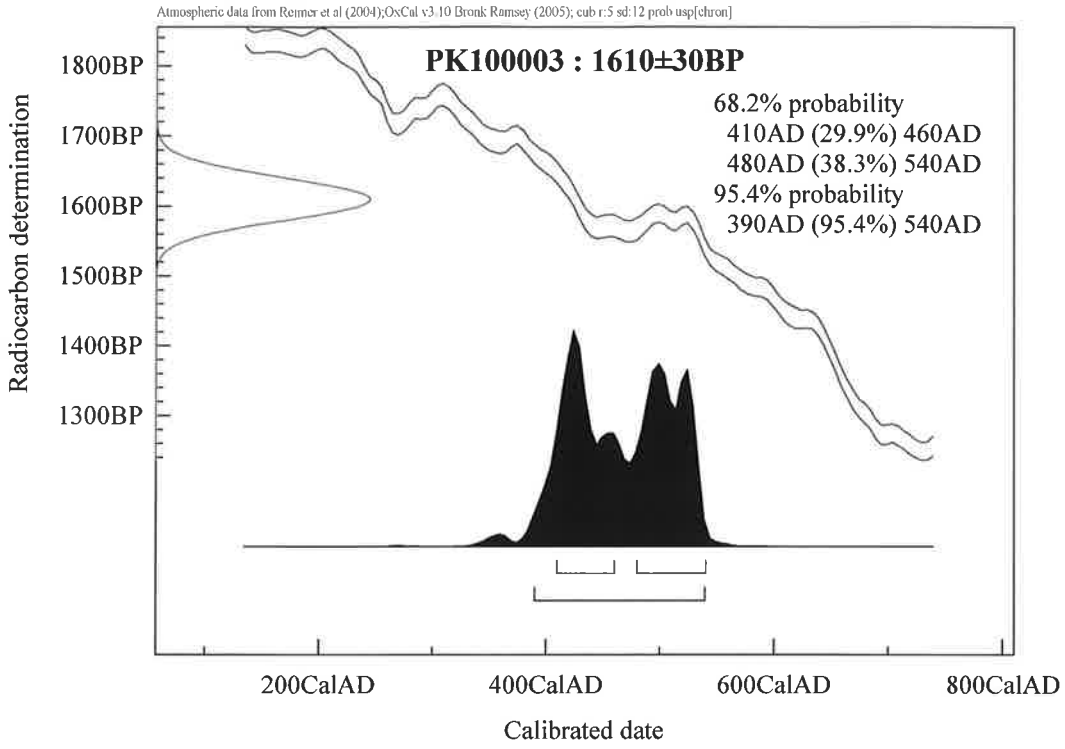
Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]
PK100003 : 1610±30BP
68.2% probability
410AD (29.9%) 460AD
480AD (38.3%) 540AD
95.4% probability
390AD (95.4%) 540AD
Radiocarbon determination
1800BP
1700BP
1600BP
1500BP
1400BP
1300BP
200CalAD
400CalAD
600CalAD
800CalAD
Calibrated date

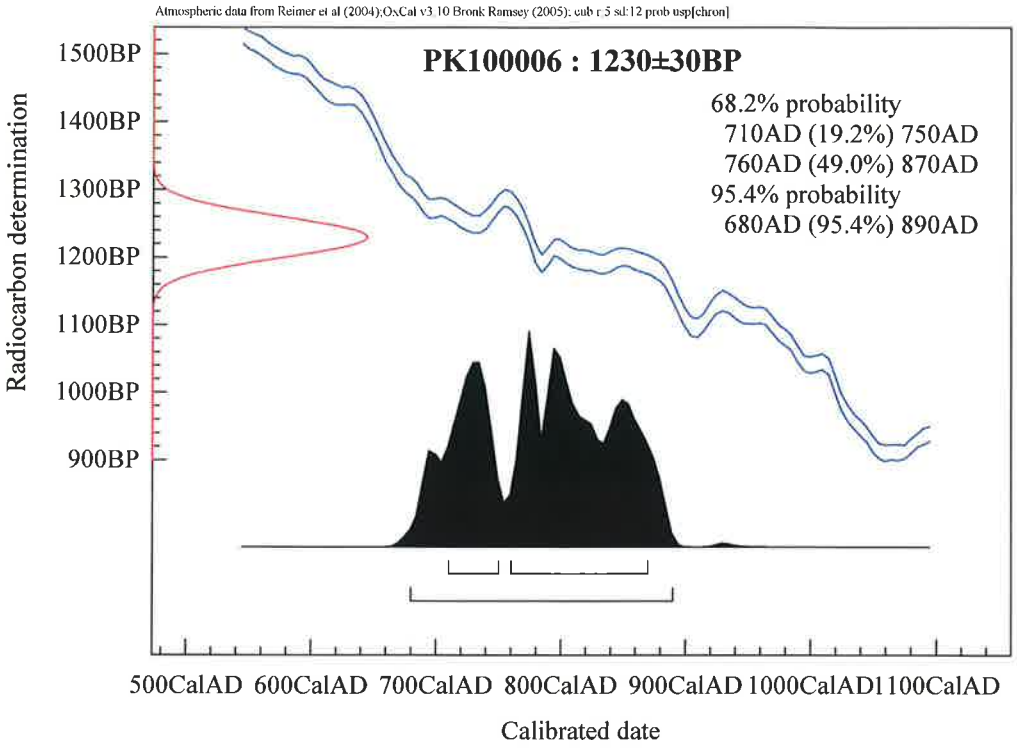
Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]
PK100006 : 1230±30BP
68.2% probability
710AD (19.2%) 750AD
760AD (49.0%) 870AD
95.4% probability
680AD (95.4%) 890AD
Radiocarbon determination
1500BP
1400BP
1300BP
1200BP
1100BP
1000BP
900BP
500CalAD
600CalAD
700CalAD
800CalAD
900CalAD
1000CalAD
1100CalAD
Calibrated date

Bilaga 3

Fyndlista

Accessionsnr: HM 28774
Landskap: Halland
Socken: Abild
Fastighet: Elmås 1:1.
RAÄ-nr: RAÄ Abild 203

Förundersökningen utförd: 2013

Klass	Subklass	Id	A-nr	F.nr	Material	Sakord	Vikt	Antal	Del	Tjocklek	Kommentar
Fynd	Keramik	100022	A4010	1	Keramik	Kärl	1132, 5	43	Buk, samt en mynningsbit	14 mm	Samtliga skärvor kommer från samma kärl. Detta kärl var drygt 20 cm högt, har bedömts vara av vikingatida AIV-keramik, vilken härstammar 700 - 1000 talet.

Bilaga 4

Keramisk studie

Torbjörn Brorsson

Gravkeramik från Abild 203

Torbjörn Brorsson, Keramiska Studier

I grav A4010 fanns ett stort antal skärvor som tillhört samma keramikkärl. Kärlet hade framställts av en lera som magrats med en krossad bergart bestående av relativt stora korn. Det var tjockväggigt och samtliga skärvor var glättade och oornerade. Endast en liten del av mynningen var bevarad, men det fanns skärvor från botten till mynning och därmed kunde kärlet rekonstrueras i sin helhet. Keramikkärlet var något tunnformat med inåtböjd mynning och det var 20 cm högt. Utifrån formen och delvis det grova godset kan kärlet klassificeras som vikingatida AIV-keramik. Denna typ av keramik dateras från 700-talet fram till mitten av 1000-talet, med inslag av kärl fram till omkring 1100. Cirka 75 % av all vikingatida keramik i södra Sverige var av denna typ.
Keramiken användes både som ordinär hushållskeramik och den var även vanlig i gravar, där den fungerade som antingen bikärl eller som benbehållare.

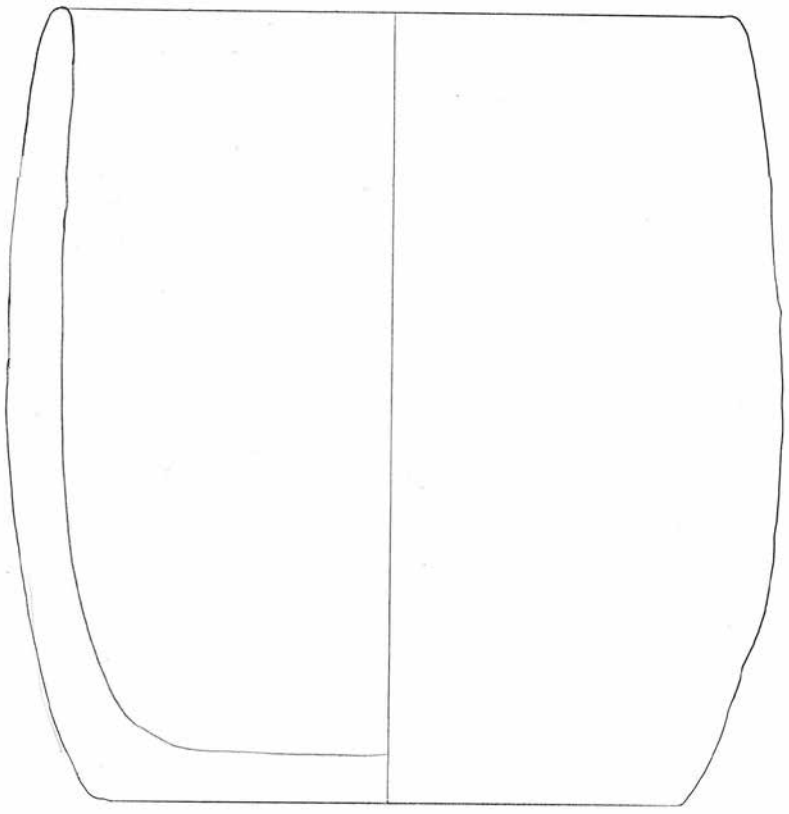

Fig. 1. Vikingatida AIV-keramik från grav A4010 i Abild 203. Skala 1:2.

Vikingatida keramik påträffad i A4010. (Fotonr. 2014-21-14). Foto: Anders Andersson.

Bilaga 5

Ritningsförteckning och ritningar

HMAK 4411:1–12
Halland
Abild och Asige socknar
RAÄ Abild 136, 138, 139, 202 samt 203 och RAÄ Asige 152, 153, 154, 155, 156, 131:1.
Bjärnerred 2:53, 1:2. Alered 1:7. Elmås 1:1.
Förundersökning 2013

Intrasis id	Ritnings nr	Anl id	RAÄ nr
100009	1	4136, 4146, 4159, 4171	Asige 155, 131
100010	2	4010	Abild203
100011	3	4401, 4400	Abild 139
100012	4	4402, 4403	Abild 139
100013	5	4601, 4562	Abild 203
100014	6	4010	Abild 203
100015	7	4087	Abild 156
100016	8	5023, 5013, 5028, 5034	Abild 136, 138 , 202
100017	9	4601	Abild 203
100018	10	4421, 4851, 4852, 5004	Abild 203, 139, 138
100019	11	4193, 878	Asige 154
100020	12	4562, 4586	Abild 203

AR 4159

GETINGRÖSET 4 m Ø. del av terrassen

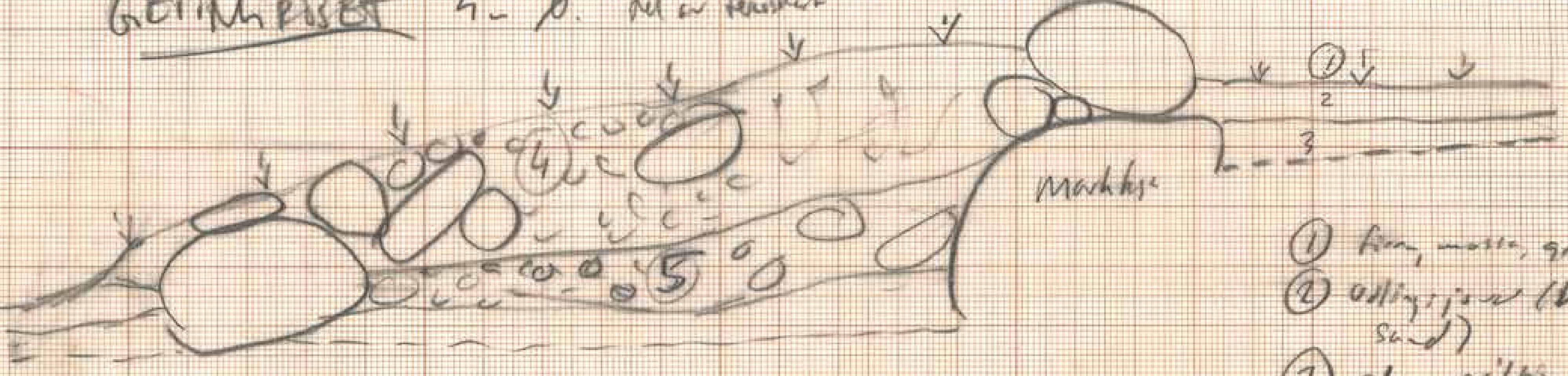

1. förna, mossa, gräs
2. odlingsjord (humus sand)
3. alv, siltig sand med block, sten
4. Lös packad sten 0,1-0,3 m st.
5. tätt packad sten ovan marjord (lager 2)

AR 5037 Röjningsröse 5 m diam. 0,6 m tjocka

AR 4177

principskiss (se foton):

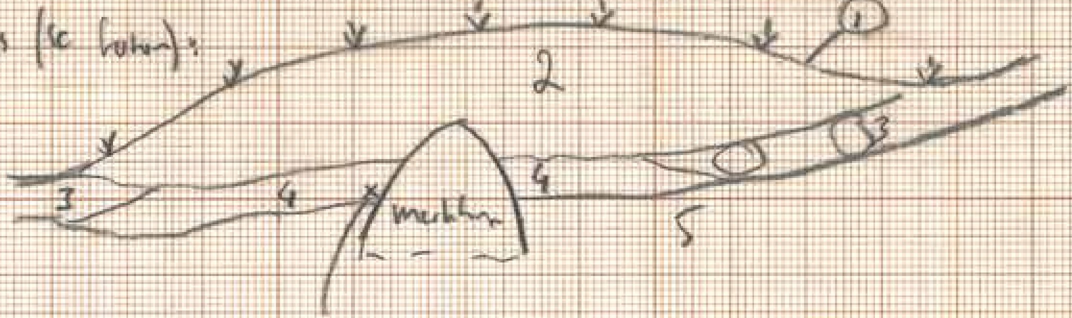

pk

1. förna, mossa, gräs, stubbe.
2. Lös rösfyllning. Mkt sten 0,05-0,4 m st. blandad.
3. odlingsjord delvis uppl. m. sk. mörk humös sand
4. äldsta förna. brun humös sand innehåll. en del sten, kring markfast block. kolprov
5. alv. siltig sand.

Röjningsröset har en tydlig sen historisk fas men kan ha ett äldre ursprung.

Ritning 1

Alared Vindkraft mellan väg 3 o 4

1/10-13 4

1:20

AR 5039 Röjningsröse Uppkastat mellan markfasta block

AR 4136

1. Torv 0,05 m tj. grästorv och mossa
2. Odlingsjord humös sand, enstaka kolbitar.
3. Luftig stenpackning stenar 0,05-0,3 m st lite fyllning men löst sådan
4. Tät stenpackning med samma jord som lager 2 emellan kolprov.
5. Undergrund siltig sand alt finsand

AR 5038 Röjningsröse kring stort markfast block

AR 4146

1/ Torv, grästorv, mossa

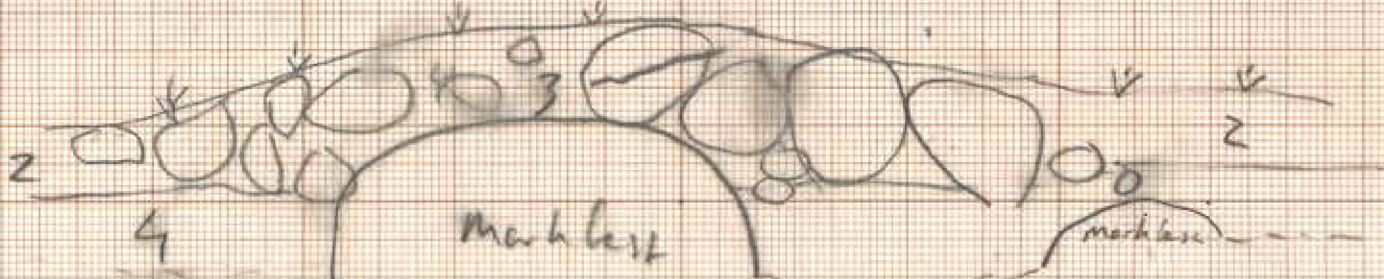

2/ odlingsjord ... humös sand

3/ Fyllning dels sten 0,1-0,4 m st samt odlingsjord

4/ Alv - siltig sand och sten och block.

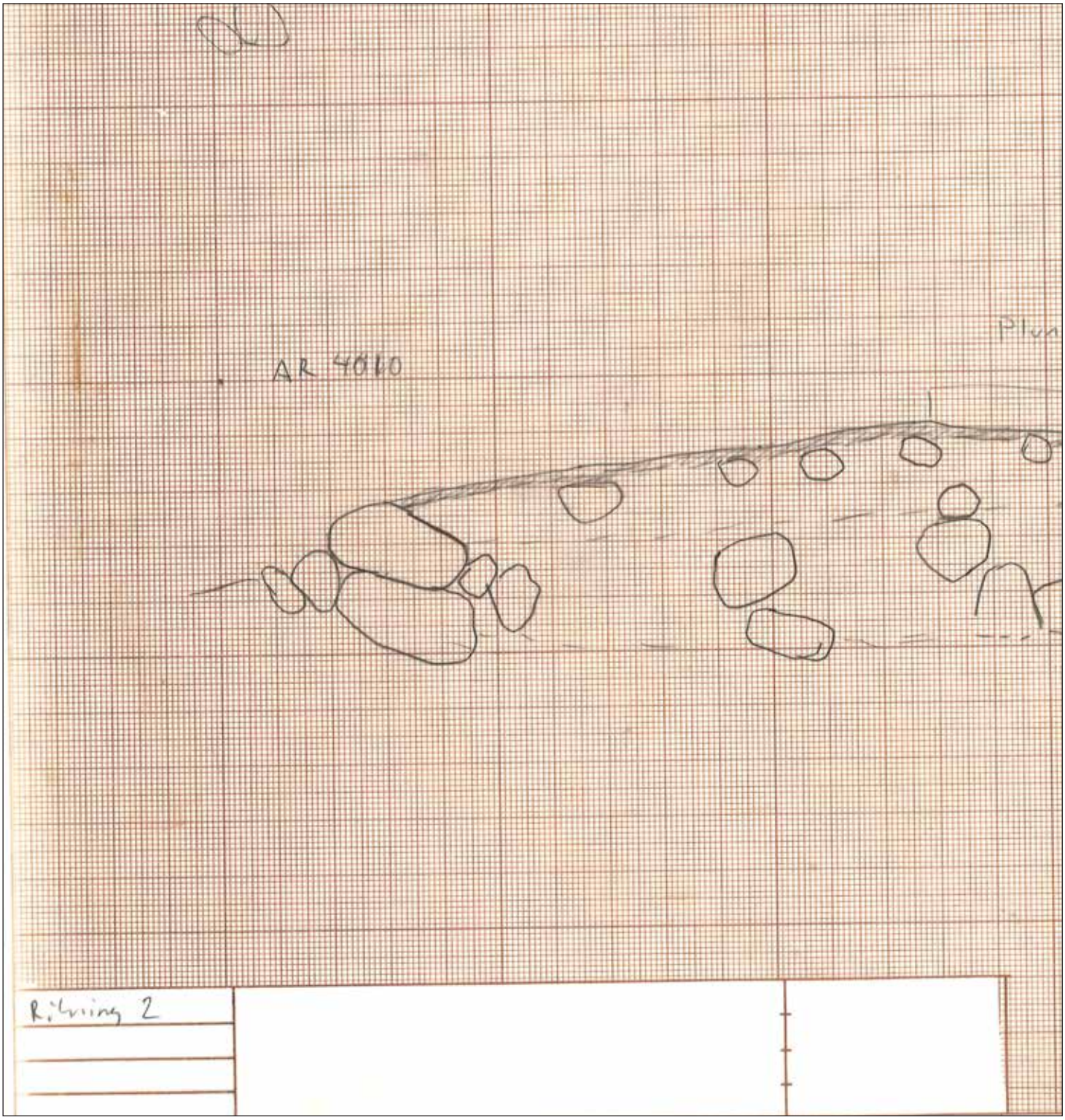
AR 4010
Plun
Rilning 2

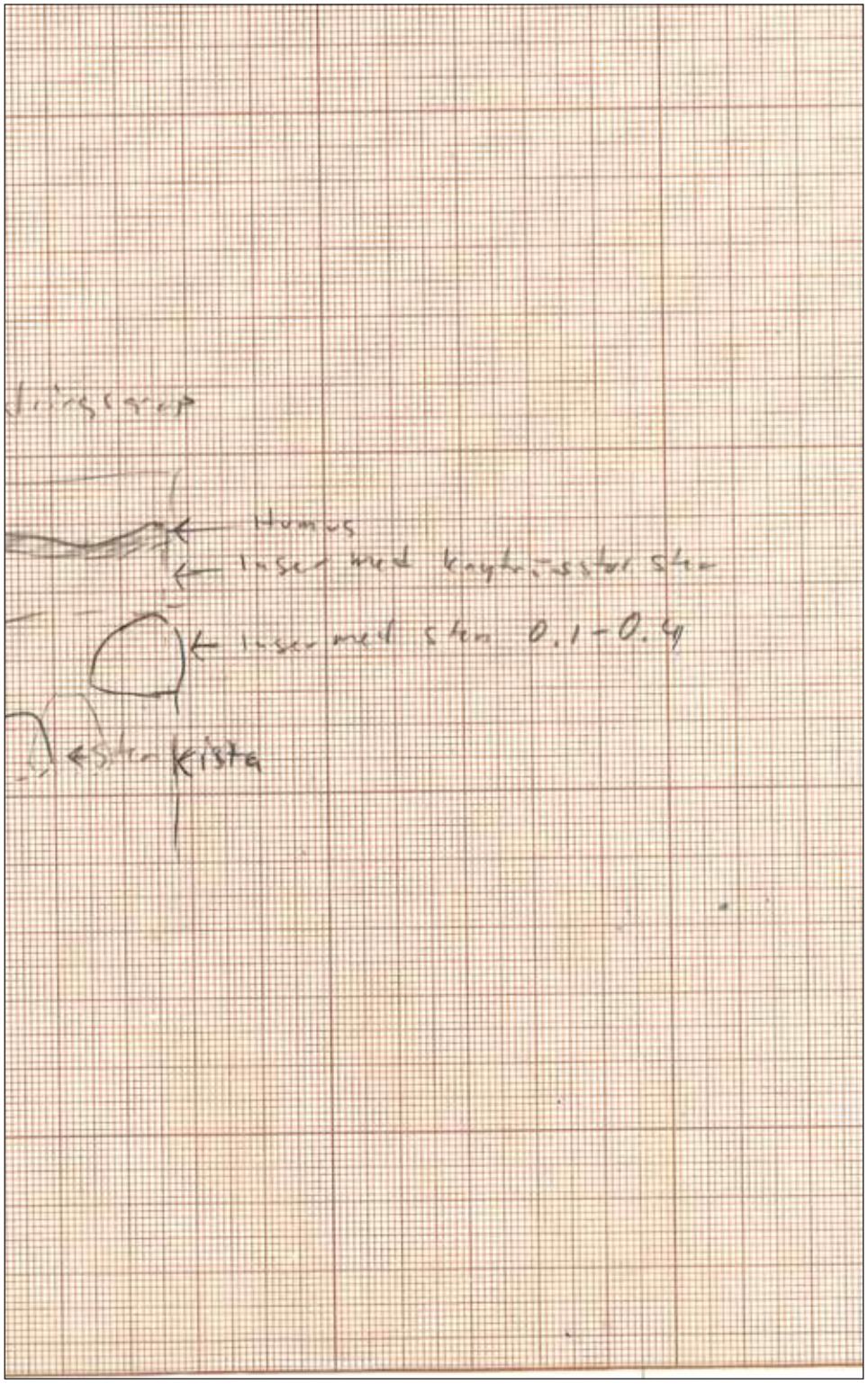
Humus
Kista

Ritning 3

ALEREDS VINDKRAFT
KRING DET N. VERKET
26/9-13
4

A4401

Toppigt RÖSE I VÄGSTRÄCKAN   Tydligt yngre intack

Röjningsröse c 4,5 m diam, 1 m h

1/ Mossa och torv, intill 0,05 m tj.

2/ Blandat stenmaterial 0,05-0,1 m st
dvs mkt "potatissten"
mkt lite humusjord

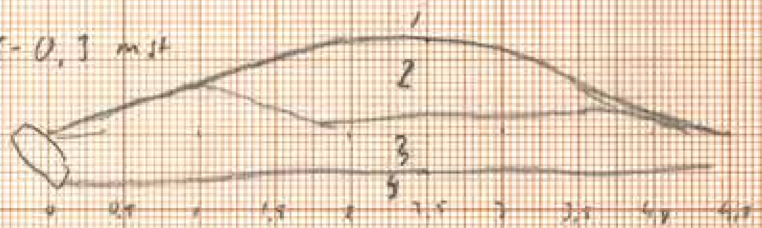

3/ Blandat stenmaterial, primärt större än i lager 2. 0,1-0,7 m st.
Evt med en antydan till kantkedja, dessa stenar c 0,4 m st.
Viss jordfyllning (humös sand) En del skörbränd sten.

4/ ALV. Siltig sand + stenar och block.

A4400

FLACKT RÖSE Ö OM OVANSTÅENDE   tydligt yngre intack

Flackt röjningsröse 4 m diam 0,4 m h. uppkastat invid
2 markfasta block varav det större i mitten och det
mindre vid kanten

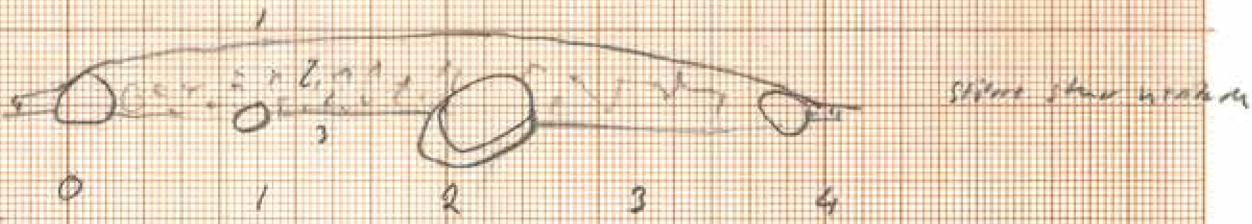

1. Torv
2. Stenfyllning ngt större stenar o bultar, 0,2-0,7 "Potatissten" (0,05-0,1 m st) ovanpå. Torvig humus emellan.
3 Alv. Siltig sand + Stenar och Block
4 Humös sand, äldre odlingsjord c 0,1 m dj

A4402
4413

Vindkrafts RV
ALERED
27/9-13 41
Kilning 4

A4402 ~~Röjningsröse~~

Röjningsröse 3 m. dia., 0,5 m. högt. Ett större block, c 0,5 m st i öst. Fyllning av sten 0,1-0,3 m. st. Enstaka skärviga.

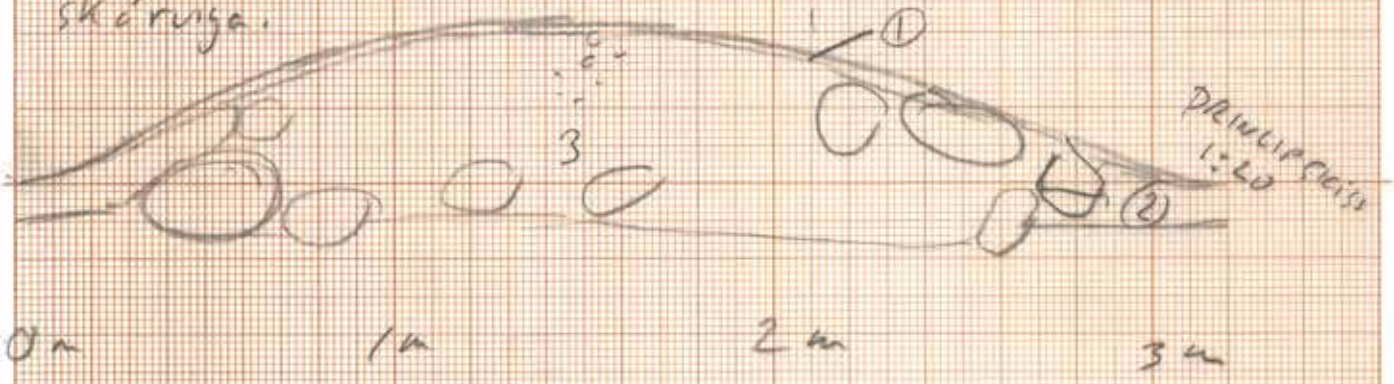

1. Förna, mossa, råhumus grästorv
2. Odlingslager. Humös siltig sand, c 0,1 m tj
3. Röjningsrösefyllning. Sten och humös jord. relativt luftigt. Poek med rel. lite "potatissten"
4. Alv. Siltig sand med stenar och block

A4403 RÖJNINGSRÖSE 5 m dia., 0,4 m h beläget i sluttning.

Principskiss

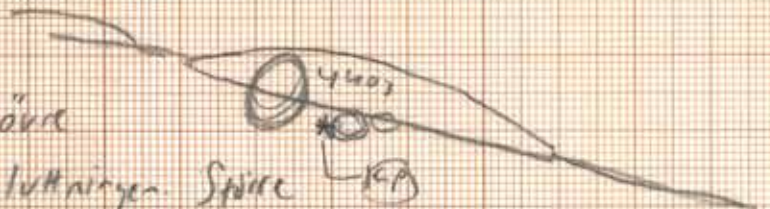

"Kraftigare" i övre delen av sluttningen. Större stenar/block (0,3-0,5 m st) i botten. Därskor fyllning av 0,1-0,3 m st stenar. Inga "potatisstenar". Röset ger ED intryck av att ha varit använt i sen historisk tid.

* KOLPROV Taget i övergången till alven under en sten i bottenlagret

Alared vindkraft
Fv. ASIGE sn Ha
24/9-13 LH.
Ritning 5

<u>Hög</u> vid det N. verket invid uppställningsplats A 4601
Hög ca 7-7,5 m diameter. 0,7 m hög men verkar högre
på grund av förhöjning i hällberg NO KVADRANT skadad
av stubbar och en äldre rotvälta.
Graven grävdes försiktigt med grävmaskin. Först en kvadrant därefter
en längre snitt sedan en långprofil bildades. Inte någon stans
kunde en antydan till begravning spåras. Hypotesen är att
det rör sig om en skelettbegravning där skelettet helt
multnat bort. Storlek och höjd antyder en datering till
vikingatid.
Profilerna har fotodokumenterats.

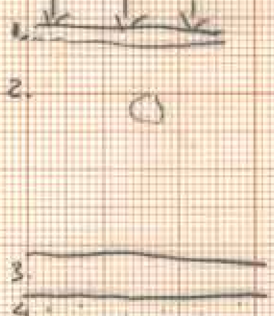

En förenklad lagerbeskrivning lyder:
1/ Torv och förna, ca 0,05 m djup/tjock
2/ Högfyllning, tämligen homogen.
med enstaka stenar Fyllning
av brun humös siltig sand. 0,1-0,6 m dj
3/ Fuktigt parti, vatten rinner utefter berggrunden. Mörk
fuktig torvig siltig sand 0-1 m dj
4/ Berggrund

Graven hade en viss försänkning i sin NO del, invid
stubben

Skiss:

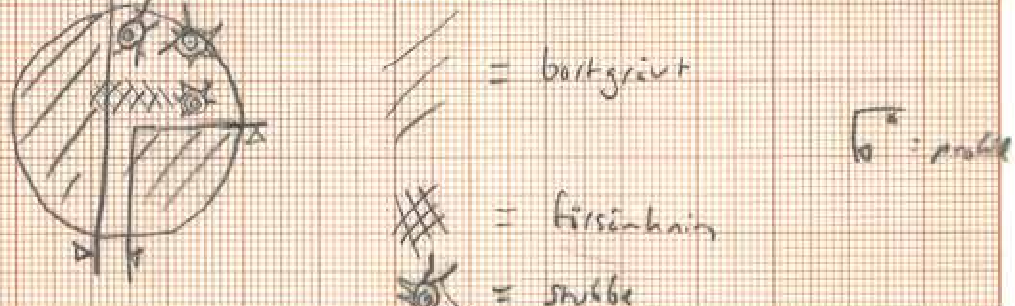

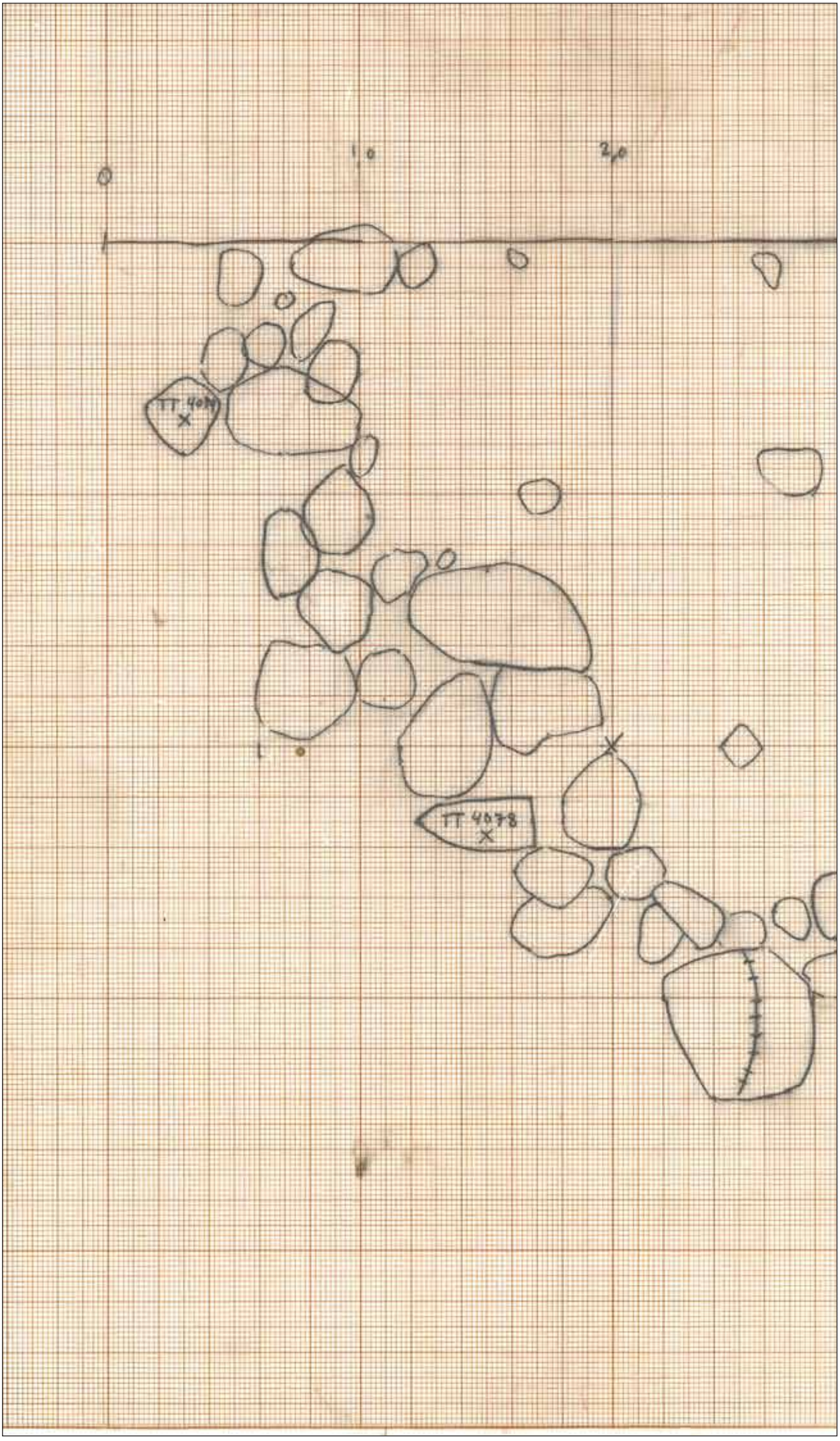
0
1,0
2,0
TT 4078

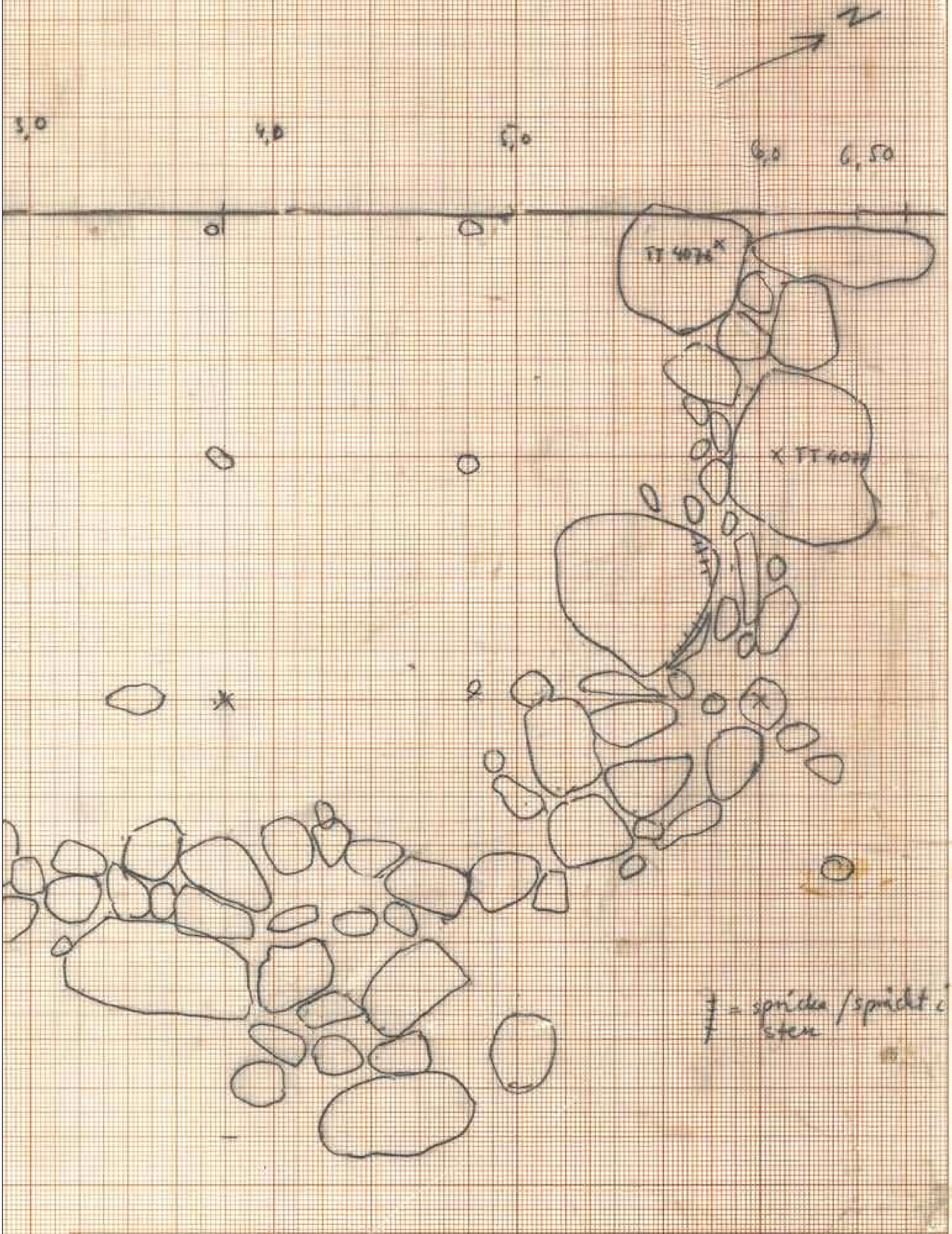

4010

1:20

Ritning 6

13 09 04

A 4087 Röjnings röse

L 4,70
B 4,00
djup 0,50

Röset av bland
sten i rösets
är på förde s

mot 50

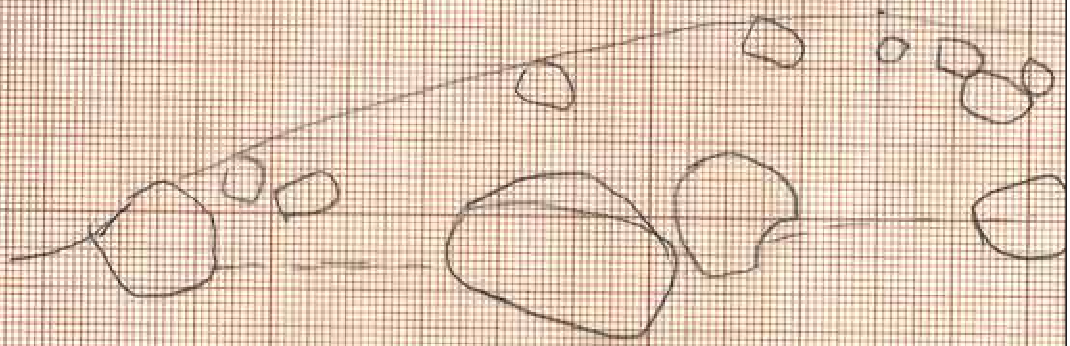

Ritning 7.

...t sten materialet kompakt och övertorvat.
SV del ett antal större block som förmodligen,
...arna. Stenmaterialet varierar från 0,10-0,60 m.

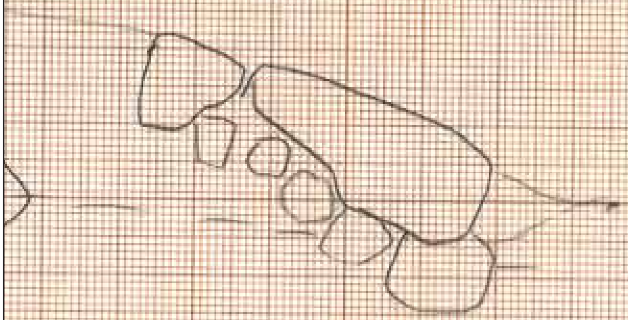

Viskadal. Tillkomst
Ha Alered.
30/9-13 41
Ritning 8

AR 5013 Röjningsröse

Til skillnad från de flesta andra i området inte uppkastad kring större markfast block!!

4,5 m diam 0,4 m h. Stenar 0,1-0,4 m st. Östra delen täckt med multnande ris. Ett stenlager, Inga skillnader i stenmaterialet observerades

---

AR 5028 Röjningsröse, tydligt centralt toppigt

3 m diam 0,4 m h över mark, 0,6 m total höjd. Nedersta 20 cm lagret har inblandning av matjord bland stenarna. Över matjorden ett mkt luftigt och rasbenäget röjningsröse. Stenar från 0,1-0,3 m st. Ingen "potatissten"

AR 5034 Röjningsröse, centralt toppigt

4,5 m diam 0,7 m h (synligt) 1 m h totalt. Understa 30 cm stenig odlingsjord. Övre lagret bara löst packad sten. Stenar 0,1-0,3 m stora. Ingen "potatissten"

Ritning 9
Ha
Alerud Vindkrafter
Grauhög

GRAVHÖG

1:20

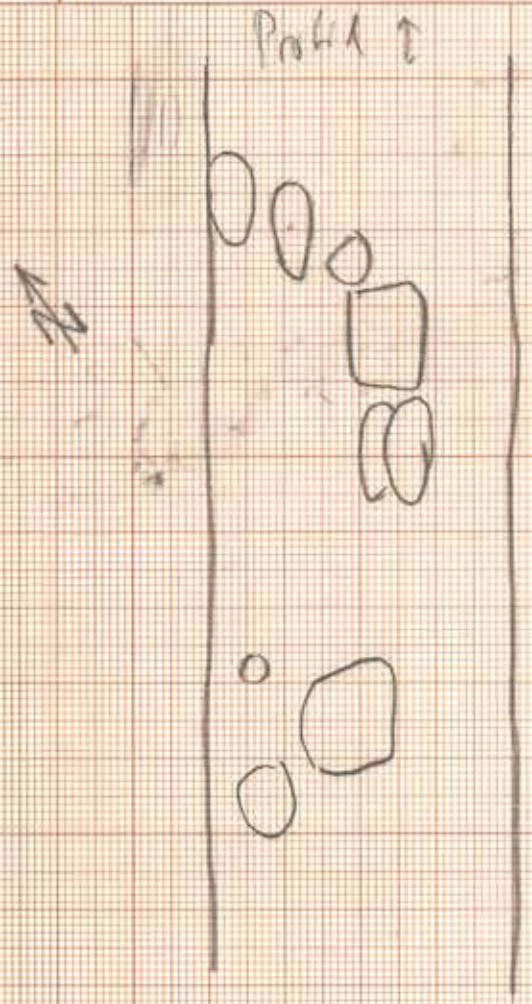

AR 4601

Spår av en gravläggning i södra halvan av gravhögen.
Sämolikt skelettgrav där skeletet förmultnat

Princip ~~[illegible]~~ i genomskär

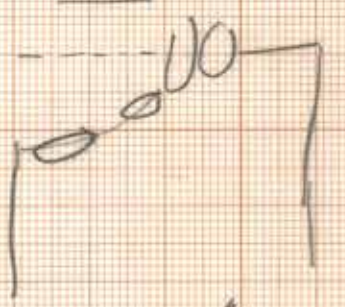

DVS en "kroppstorvad" stensatt fyndjupning.

Inga spår av kropp/skelett eller fynd

AR 4421

Röjningsröse N. om V514 ... nära uppgift på ...

Beläget i sluttning, c 4 m diam, intill 0,5 m h

övervuxet m. mossa.

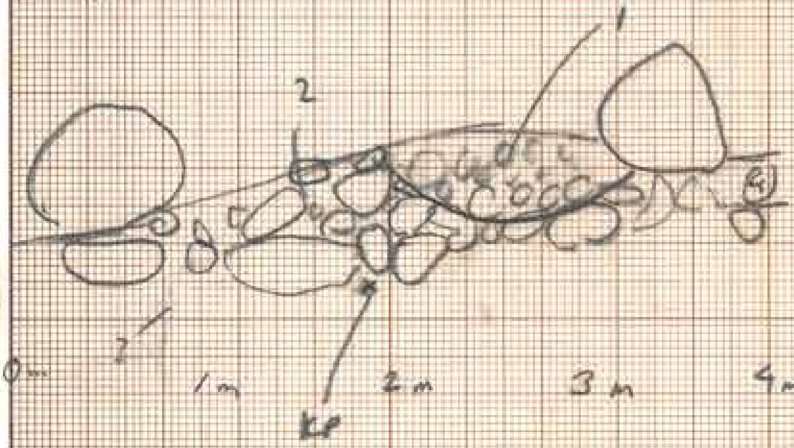

① : Finare stenmaterial 0,1–0,2 m st

② Lite större stenmaterial 0,2–0,5 m st

③ Undergrund. ④ humus sand [illegible]

Kolprov taget under bottensten

4852 Röjningsröse 2,5 m diam, egentligen sitter det ihop med ytterligare ett vilket är något större. 0,3 m högt jämfört med markytan men 0,5 m tjockt lager sten. Uppkastat mellan två stora block. Stenmaterial 0,1–0,3 m st.

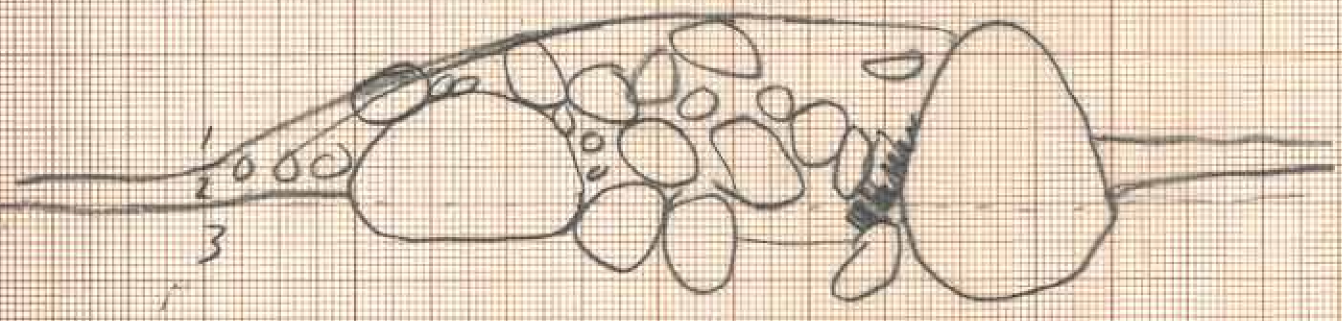

1/ Förna, mossa, kvistar

2/ Äldre markyta (Humos sand) samt rösets fyllning.

3/ Undergrund. Sand med sten.

= kraftig rot

Vindkraft
Alered.
30/9-13 41
Ritning 10

AR 4851 Röjningsröse 4 m diam. 0,4 m h. Uppkastat runt ett par stora block.

Principritning

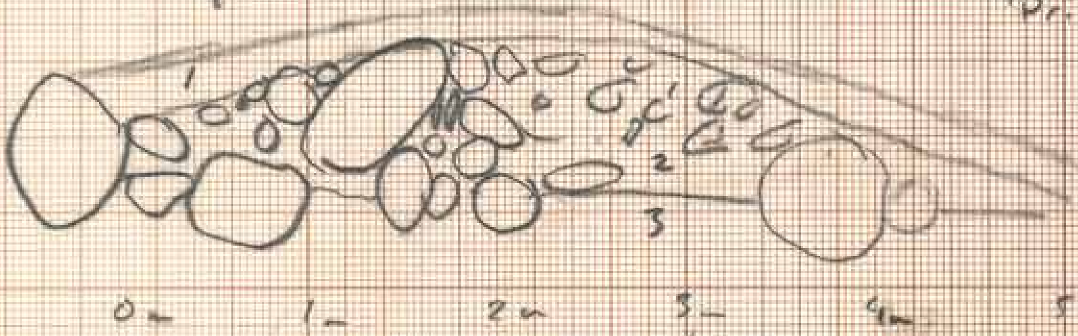

1/ Förna, mossa grästorv

2/ lager med sten, 0,1-0,6 m st. De flesta 0,2-0,3 m st. Enstaka skörvsten. Mellan stenarna jord (humös sand).

3/ undergrund, stenig sand.

AR5004 gravliknande röjningsröse

Till hälften avtorvat och [illegible]. Snittat med maskin

Röjningsröse uppkastat kring ett stort block

Skiss:

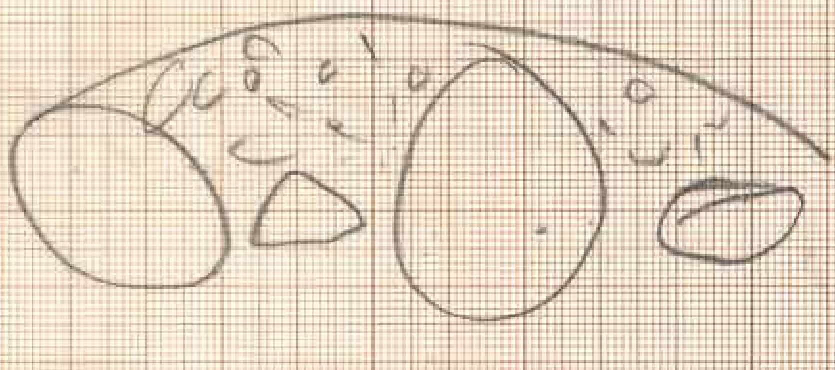

Relativt luftigt röse. I ö delen mkt förmultnande rötter. Flera markfasta stenar och block. De rörliga stenarna är 0,2-0,4 m st.

profil foto.

Ha Åsige sn (?) Vindkraft Alered. Sydligaste verket	Ritning 11
	2013-09-10
	LH
	1:50

Röjningsröse ute på hygge (Granhygge, smaktorra, 1,5-2 m granar) A 4193
Avverkad m. maskin Rensad och utdokumenterad (foto)
3-4 m diam, "rund" Större stenar i botten. Inga "potatisstenar"
Enstaka skörbrända stenar

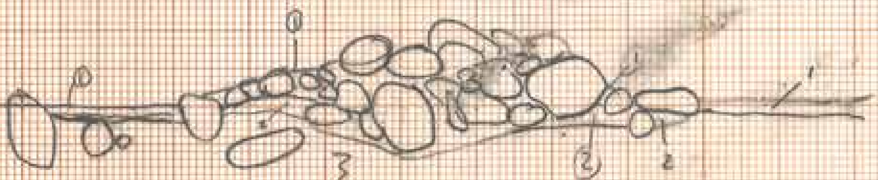

1: "magert" brunhumös sandig morän Ovanpå m. torv 5-10 cm djup
2: fyllning, humös sandig morän
3: undergrund Sandig morän

Avbaning c 300 m² En ~~-~~ eventuell husgrund? el. Syllstensrad?
Sen mer mellanst sten. → Absolut inte plog! den är ändock använt

---

AR 878
Röjningsröse i skogen Raden vid avröjning vidsida sig röset var
oerhört "luftigt". Den hade man inte "satt" sig på samma sätt
som "hackerör" gör. Snarlikt rel. som högt önd.
Blandat stenmat 0,1-0,4 m st, fack inga "potatisstenar"
4 m diam 0,8 m h
Röset extremt nära vid gränsning Inga "styrsel" och mkt luft
Placerad invid/på mellanst block.
1 Gran i mitt. Granar, c. 25-30 år runt om

Ritning # 12

KRING DET NORDLIGASTE VERKET

Ha Asige Akrel
Vinlkrah 23/9-13 4

RUNDEL PÅ FUNDAMENTPLATTEN

1:100

c 6,5-7 m diam. Vallkonstruktion med fördjupning i mitten. Mittfördjupningen uppskattningsvis 2 m diam. Vallen i till 0,35 m hög

* Kan det vara ett röjningsröse till vänster och spår av upprätta till höger? 1:50

Maskin Avbanat kvadrant Stenpackning avhäljdes

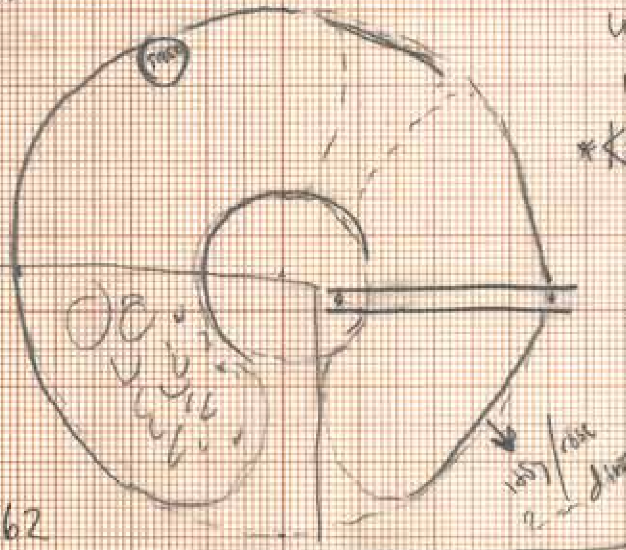

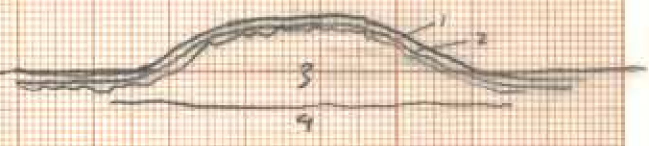

Lager: 1/ Torv och förna, c 5cm
2/ Gråsvart flkmus.
3/ brun humös siltig sand. Rötter och lite fläckar av rena gulaktig siltig sand (dvergsåga?)
4/ Torvig siltig sand. Mörk, dises vatten

A 4562

STENPACKNING VID SPRÄCKT GRANAT BLOCK, FUNDAMENTPLAB

* Fynd för 3D modellering

Halvcirkel mot spräckta block, ca 1,8 m diam. Stenpackning av stenar 0,15-0,3 m. Store

1:50 skiss ## = hällberg

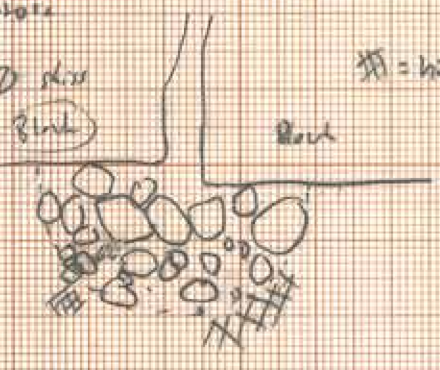

Stenpackning huvudsakligen anskilt fyllt ut skreve mellan block och hällberg. Enstaka brända stenar 10-20 cm jord under stenpackning i skrevorna. Mkt fuktig torvig jord i skrevor.

Fynd: Stenar med granater i skrevan samt flisor från när blocket spräcktes. Sten med granater fuddes. Även bergskristall i blocket - om än små bitar

A 4586

Bilaga 6

Fotometriska modeller

Foto: Ola Kadefors, 3D: Patrik Hallberg

Alered 4006, Alered 4422, Alered 4493

KULTURMILJÖ HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se